GOLDONI

TEATRU

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

CARLO GOLDONI

CLASICII LITERATURII UNIVERSALE

CARLO

GOLDONI

TEATRU

Cu o prefață de ALEXANDRU BALACI

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

TEATRUL COMIC

COMEDIE ÎN TREI ACTE

Reprezentată la Milano în septembrie 1750
Scrisă la Venetia în același an

În romînește de POLIXENIA KARAMBI

PERSONAJELE

ORAZIO, şeful trupei de actori; în piesă Ottavio
PLACIDA, prima actriţă a trupei; în piesă Rosaura
BEATRICE, a doua actriţă a trupei
EUGENIO, al doilea june-prim al trupei; în piesă Florindo
LELIO, poet
ELEONORA, cîntăreaţă
VITTORIA, subretă de teatru; în piesă Colombina
TONINO, veneţian; în piesă Pantalone
PETRONIO; în piesă Doctorul
ANSELMO; în piesă Brighella
GIANNI; în piesă Arlecchino
SUFLEURUL
UN PAJ al cîntăreţei, care vorbeşte
Servitori ai teatrului, personaje mute

(Decorul este însuşi teatrul unde se reprezintă piesele, cu culise şi perspectiva curţii. Acţiunea se petrece în timpul zilei, aşa că nu sînt nici lumini, nici spectatori)

ACTUL I

SCENA I

Se ridică cortina; dar înainte de a fi ridicată în întregime apare ORAZIO, apoi EUGENIO

ORAZIO *(spre scenă)*: Stați, opriți, nu ridicați cortina! Opriți-vă!

EUGENIO: De ce nu vreți să se ridice cortina, domnule Orazio?!

ORAZIO: Nu-i nevoie să se mai ridice cortina cînd se repetă actul al treilea al unei piese.

EUGENIO: Totuși nu-i un motiv ca s-o ținem lăsată.

ORAZIO: Ba da, domnule, există un motiv ca s-o ținem lăsată. Voi habar n-aveți ce am eu în cap! *(Spre scenă.)* Lăsați cortina jos!

EUGENIO *(spre scenă)*: Opriți-vă! Dacă se coboară cortina, nu se mai vede nimic, așa încît, domnule director al companiei, va trebui să aprindem luminile ca să putem face repetiția.

ORAZIO: Dacă-i așa, atunci e mai bine s-o ridicăm. *(Spre scenă.)* Ridicați-o, că nu vreau să mai cheltuiesc și pentru lumină.

EUGENIO: Bravo, trăiască economia!

ORAZIO: Ehe, prietene dragă, de n-aș face un pic de economie, am merge de rîpă. Artiștii nu se îmbogățesc niciodată. Cît cîștigă, atît cheltuiesc. Ferice de cei care, la sfîrșitul anului, nu au mai puțin decît aveau la început. La noi, de cele mai multe ori, cheltuielile întrec încasările.

EUGENIO: Vreau să știu de ce nu voiați să ridicăm cortina?
ORAZIO: Ca să nu ne vadă nimeni cînd facem repetițiile.
EUGENIO: Cine să vină dimineața la teatru?
ORAZIO: O, sînt destui curioși care s-ar scula cu noaptea-n cap!
EUGENIO: Trupa noastră a mai jucat aici și nu cred că mai poate stîrni atîta curiozitate.
ORAZIO: Avem actori noi.
EUGENIO: Așa e... și nu trebuie să fie văzuți la repetiție.
ORAZIO: Cînd vrei să faci ca un actor să fie simpatizat de public, trebuie să-l faci într-o oarecare măsură dorit. Și pentru a-l face să se pună în valoare, trebuie să-i dai un rol mic, dar gras.
EUGENIO: Sînt totuși și dintre aceia care-i roagă pe poeți să scrie două treimi din piesă numai pentru ei.
ORAZIO: Rău, foarte rău. De sînt buni, plictisesc, iar de sînt proști, te apucă turbarea.
EUGENIO: Dar ne pierdem timpul degeaba și nu facem nimic. Domnii artiști nu binevoiesc să apară.
ORAZIO: Boala tuturor actorilor: să se scoale întotdeauna tîrziu.
EUGENIO: Cazna noastră cea mare sînt repetițiile.
ORAZIO: Totuși repetițiile sînt acelea care desăvîrșesc arta actorului.
EUGENIO: Iat-o pe actrița principală!
ORAZIO: Mare minune să vină înaintea celorlalți! De obicei actrițelor principale le place să se lase așteptate.

SCENA 2

PLACIDA și cei de mai înainte

PLACIDA: Iată, eu am venit înaintea tuturor! Doamnele actrițe nu binevoiesc să vină? Domnule Orazio, dacă întîrzie, plec.

ORAZIO: Scumpă doamnă, abia aţi venit şi aţi şi început să vă neliniştiţi? Aveţi răbdare. Eu am atîta, aveţi şi dumneavoastră puţină!
PLACIDA: Cred că mi-aţi fi putut trimite înştiinţarea după ce s-ar fi adunat toată lumea.
EUGENIO *(încet, lui Orazio):* Auzi? Vorbeşte ca o actriţă principală.
ORAZIO *(încet, lui Eugenio):* Să fim diplomaţi. Trebuie s-o suportăm. *(Tare.)* Scumpă doamnă, v-am rugat să veniţi mai devreme şi am dorit să veniţi înaintea celorlalţi, ca să ne sfătuim asupra cîtorva lucruri privitoare la repertoriul nostru.
PLACIDA: Nu eşti dumneata directorul trupei? Poţi face tot ce vrei.
ORAZIO: E drept că pot face tot ce vreau, dar îmi place ca toţi să fie mulţumiţi de mine, şi în special dumneata, pentru care am toată stima!
EUGENIO *(încet, lui Orazio):* Vrei să te iei după sfaturile ei?
ORAZIO *(încet):* Asta e deviza mea: îi ascult pe toţi, şi apoi fac după cum ştiu eu!
PLACIDA: Spune-mi, domnule Orazio, ce piesă ai hotărît să jucăm mîine seară?
ORAZIO: Piesa cea nouă: *Tatăl, rivalul fiului.* Ieri am repetat actele întîi şi doi, iar azi îl vom repeta pe al treilea.
PLACIDA: De repetat nu-i greu, dar nu cred s-o putem juca mîine seară.
EUGENIO *(încet, lui Orazio):* Auzi? Nu aprobă.
ORAZIO *(încet):* Lasă, c-o să aprobe ea! *(Tare.)* Credeţi c-ar fi mai bine să reprezentăm altă piesă?
PLACIDA: Poetul trupei[1] a compus anul acesta şaisprezece piese, toate noi, toate de caracter şi scrise în întregime toate. Să jucăm una din ele!

---

[1] Vechile trupe teatrale din veacurile al XVI-lea, al XVII-lea şi al XVIII-lea aveau fiecare angajat cîte un poet dramatic, care furniza piese de teatru trupei respective (n.r.).

EUGENIO: Şaisprezece piese într-un singur an? De necrezut!
ORAZIO: Adevărul este că le-a făcut. S-a angajat să le facă şi le-a făcut.
EUGENIO: Şi care e titlul acestor şaisprezece piese scrise într-un an?
PLACIDA: Vi le spun numaidecît: *Teatrul comic, Cicălelile femeilor, Cafeneaua, Mincinosul, Linguşitorul, Poeţii, Pamela, Cavalerul, Om de gust, Jucătorul, Adevăratul prieten, Bolnava prefăcută, Femeia prudentă, Necunoscuta, Aventurierul cinstit, Doamna nestatornică, Flecărelile femeilor, Comedie veneţiană.*[1]
EUGENIO: Văd că piesa pe care o vom juca mîine seară nu se află printre ele. Poate că nu e de acelaşi autor.
ORAZIO: Ba da, e tot de el, dar e o farsă mai puţin însemnată, pe care el nici n-o trece în numărul comediilor sale.
PLACIDA: De ce să jucăm o farsă, şi nu mai curînd una din cele mai bune comedii?
ORAZIO: Scumpă doamnă, aflaţi că ne lipsesc doi interpreţi pentru roluri grave: un bărbat şi o femeie. Pe ei îi aşteptăm, şi, de nu vin, nu mai putem juca comedii de caracter.
PLACIDA: Nu mai merge cu comedia *dell'arte*, cu improvizaţiile.[2] Lumea s-a plictistit să vadă veşnic aceleaşi lucruri, să audă veşnic aceleaşi cuvinte, şi încă mai-nainte ca Arlecchino să deschidă gura, publicul ştie ce-o să spună. Eu, una, domnule Orazio, vă anunţ că n-o să mai prea joc în comedii vechi; sînt îndrăgostită de stilul nou, e singurul care-mi place. Mîine seară am să joc, căci, deşi nu-i o comedie de caracter, are cel puţin o intrigă interesantă, iar sentimentele sînt bine redate.

---

[1] E vorba de piesele lui Carlo Goldoni (n.r.).
[2] Vechi tip de comedie în Italia, cu personaje fixe şi stereotipe, în care autorul dădea numai indicaţii generale, astfel încît reprezentarea lor se baza pe improvizaţia actorilor; vezi şi prefaţa (n.r.).

Altminteri, dacă nu se completează trupa, vă puteți lipsi și de mine.

ORAZIO: Dar, deocamdată...

PLACIDA: Ei bine, domnule Orazio, mi-ajunge cît am stat în picioare. Mă duc în cabină să mă odihnesc, iar cînd începe repetiția, chemați-mă. Și spuneți doamnelor actrițe să nu ia obiceiul de-a o lăsa pe actrița principală să le aștepte! *(Pleacă.)*

SCENA 3

ORAZIO și EUGENIO

EUGENIO: Îmi vine să mor de rîs...

ORAZIO: Dumitale-ți vine să rîzi și mie-mi vine să-mi iau cîmpii.

EUGENIO: Nu dumneata apuneai că trebuie să ai răbdare?

ORAZIO: Răbdare, răbdare, dar mie mi se urcă sîngele la cap de ciudă.

EUGENIO: Iată-l pe Pantalone!

ORAZIO: Scumpe prietene, fii bun, te rog, și cheamă artistele.

EUGENIO: Cu plăcere. Prevăd însă c-am să le găsesc fie în pat, fie la masa de toaletă. Căci atîta știu: să se odihnească, sau să se gătească. *(Pleacă.)*

SCENA 4

ORAZIO, apoi TONINO

ORAZIO: Bună dimineața, domnule Tonino.

TONINO: Cu plecăciune!

ORAZIO: Da ce-ai pățit? Nu prea ești în apele dumitale.

TONINO: Nici eu nu știu. Mă ia cu un fel de tremur de parc-aș avea fierbințeli,

ORAZIO: Ia să-ţi iau pulsul.
TONINO: Bucuros, numai spune-mi dacă bate regulat sau o ia razna.
ORAZIO: N-ai temperatură, dar pulsul e foarte iute. E ceva care nu merge.
TONINO: Ştiu şi eu ce dracu am? Mi-e o frică de nu ştiu pe ce lume mai trăiesc!
ORAZIO: Ţi-e frică? De ce?
TONINO: Scumpe domnule Orazio, să lăsăm dracului gluma şi să vorbim serios. Comediile de caracter ne iau pîinea de la gură. Un biet actor care s-a trudit să-şi înveţe meseria după toate regulile şi care, de bine de rău, s-a obişnuit să-şi improvizeze rolul, iată-l acum nevoit să şi-l studieze şi să joace după text. Dacă e un actor cu renume, trebuie să se gîndească, să-şi dea osteneala să înveţe, şi de fiecare dată cînd se scrie o piesă tot tremură de teamă că nu-şi ştie destul de bine rolul, sau că nu e în stare să interpreteze personajul aşa cum trebuie.
ORAZIO: Sînt şi eu de părere că felul acesta de-a juca cere mai multă osteneală şi mai multă atenţie, dar şi actorii dobîndesc un succes mai mare. Spune-mi drept, în toate comediile *dell'arte* pe care le-ai jucat ai cules vreodată atîtea aplauze ca în *Omul prudent*, în *Avocatul*, în *Gemenii*[1] şi în atîtea altele în care poetul s-a complăcut în a fixa dinainte rolul lui Pantalone?
TONINO: Aşa e. În privinţa asta sînt cît se poate de mulţumit, numai că tremur neîncetat. Mereu mi se pare că saltul e prea mare şi-mi amintesc de versurile lui Tasso:

Prea înaltului zbor, cel plin de avînt,
Prăpăstiile-adesea vecine îi sînt.

---

[1] Comedii ale lui Goldoni în care el face tranziţia de la *commedia dell'arte* la tipul comediei noi (n.r.).

ORAZIO: L-ai citit pe Tasso? Se vede că eşti un bun cunoscător al Veneţiei şi al slăbiciunii ei pentru Tasso, ale cărui versuri le auzi acolo la tot pasul.
TONINO: A, în ceea ce priveşte Veneţia, mă pricep şi eu oleacă...
ORAZIO: Acolo ţi-ai desfătat tinereţile?
TONINO: Şi încă cum! Am făcut din toate cîte puţin.
ORAZIO: Cu femeile frumoase cum ai dus-o?
TONINO: *Şi-acum năvalnic încă gîndu-mi zboară*
Spre mîndrele femei de-odinioară.
ORAZIO: Bravo, domnule Pantalone, îmi place vioiciunea şi veselia dumitale! Deseori te aud cîntînd.
TONINO: Da, domnule. Cînd n-am bani, cînt tot timpul.
ORAZIO: Fă-mi plăcerea şi, pîn-or catadicsi să vină preascumpii noştri domni colegi, cîntă-mi o canţonetă.
TONINO: După trei ceasuri de toceală, îmi mai arde mie de cîntat? Iartă-mă, dar nu-ţi pot face pe plac.
ORAZIO: Sîntem doar singuri. Nu ne aude nimeni.
TONINO: Pe cuvînt că nu pot. Altă dată, cu plăcere.
ORAZIO: Fă-mi plăcerea asta acuma. Tare-aş vrea să ştiu cum stai cu vocea!
TONINO: Şi dacă stau bine vrei să mă pui să cînt şi pe scenă?
ORAZIO: De ce nu?
TONINO: Vrei să-ţi spun de ce nu? Fiindcă eu sînt bun de Pantalone, nu de cîntăreţ, căci, dac-aş fi fost cîntăreţ, nu m-aş mai necăji acum cu toată pisălogeala asta! *(Pleacă.)*

SCENA 5

ORAZIO, apoi VITTORIA

ORAZIO: Vorbeşte el aşa, dar e un om de treabă. Sînt sigur că, de va fi nevoie, o să şi cînte.
VITTORIA: Cu plecăciune, domnule Orazio.

ORAZIO: Oh, doamna Vittoria! Sluga... Dumneata ești printre cei mai harnici!

VITTORIA: Eu îmi fac întotdeauna datoria cu plăcere, după cum poți vedea și dumneata, și cum rolul meu din piesa care se repetă azi e lung de-un deget, am luat altul și mă duc să-l studiez.

ORAZIO: Strașnic, așa îmi place! Din ce piesă e rolul pe care-l ai în mînă?

VITTORIA: E rolul lui Catte din *Fata de treabă*[1].

ORAZIO: Îți place fetișcana aceea care se pricepe să jumulească?

VITTORIA: Numai pe scenă. În viață, nu!

ORAZIO: Mai mult sau mai puțin, femeile jumulesc întotdeauna.

VITTORIA: Jumuleau odată! Acum s-a isprăvit cu cocoșeii de jumulit...

ORAZIO: Totuși se mai văd și astăzi tinerei jumuliți pînă la piele.

VITTORIA: Știți de ce? Am să vă spun eu. Mai întîi de toate fiindcă penele sînt rare; pe urmă, mai pierzi una la joc, alta la petreceri, una la teatru, alta la banchete... și bietelor femei nu le mai rămîn decît fulgii, ba alteori sîntem nevoite să-i îmbrăcăm chiar noi pe acești sărmani jumuliți!

ORAZIO: Dumneata ai îmbrăcat pe vreunul?

VITTORIA: A! Eu nu sînt proastă!

ORAZIO: Sigur că-ți cunoști interesul: ești doar artistă!

VITTORIA: Îmi cunosc interesul atît cît trebuie ca să nu mă las îmbrobodită; cît privește meseria de actriță, asta nu înseamnă nimic, căci sînt și dintr-acelea care nu colindă lumea, și mai sînt și altele casnice, însă de-o sută de ori mai pricepute ca noi.

ORAZIO: Cu alte cuvinte, ca să fii isteț, e de ajuns să fii femeie.

---

[1] Comedie a lui Goldoni (n.r.).

VITTORIA: Întocmai. Dar ştii de ce sînt femeile isteţe?
ORAZIO: De ce?
VITTORIA: Fiindcă bărbaţii le învaţă să fie viclene.
ORAZIO: Prin urmare, dacă n-ar exista bărbaţi, femeile ar fi nevinovăţia întruchipată!
VITTORIA: Cu siguranţă.
ORAZIO: Şi noi am fi neprihăniţi dacă n-aţi fi voi, femeile.
VITTORIA: Ah, tîlhari blestemaţi!
ORAZIO: Ah, vrăjitoare îndrăcite!
VITTORIA: Dar acum ce facem? Repetăm sau nu?
ORAZIO: Lipsesc doamnele, Arlecchino şi Brighella.

SCENA 6

ANSELMO şi cei de mai înainte

ANSELMO: Brighella e aici, la ordinele dumitale.
ORAZIO: Bravo!
ANSELMO: Am tăifăsuit pînă acum cu un poet.
ORAZIO: Poet? Ce fel de poet?
ANSELMO: Poet comic.
VITTORIA: Nu cumva cu un oarecare domn Lelio?
ANSELMO: Întocmai, cu domnul Lelio.
VITTORIA: Şi pe mine m-a căutat şi, de cum l-am văzut, mi-am şi dat seama că e vorba de-un poet.
ORAZIO: Cum asta?
VITTORIA: Era prost îmbrăcat şi vesel.
ORAZIO: Şi numai după semnele astea ţi-ai dat seama că e poet?
VITTORIA: Da, domnule. Poeţii, chiar cînd dau de necazuri, petrec cu muzele şi sînt veseli.
ANSELMO: Oh, mai sînt şi alţii care fac la fel.
ORAZIO: Şi cine anume?
ANSELMO: Actorii.
VITTORIA: Adevărul adevărat! Şi ei, cînd n-au o leţcaie, fac haz de necaz.

ANSELMO: Mai sînt şi din ăia care merg făloşi ca nişte paladini[1], deşi sînt înglodaţi în datorii.

ORAZIO: Iertaţi-mă, domnii mei, sînteţi nedrepţi faţă de dumneavoastră înşivă vorbind astfel. Veţi găsi destui oameni necinstiţi în teatru, dar lumea e plină cu de-alde ăştia. Artistul trebuie să fie şi el, ca şi toţi ceilalţi oameni, onorat; trebuie să-şi cunoască datoria, să iubească cinstea şi toate virtuţile.

ANSELMO: Actorul poate să aibă toate virtuţile, în afară de una singură.

ORAZIO: La care anume te referi?

ANSELMO: La spiritul de economie.

VITTORIA: Întocmai ca şi poeţii.

ORAZIO: Şi totuşi, mai mult decît oricare altul, actorul trebuie să fie econom; căci meseria lui e foarte nesigură, şi aţa se rupe întotdeauna acolo unde-i mai subţire; iar necazurile îl lovesc cu mai multă uşurinţă.

ANSELMO: Pe poetul ăsta nu vreţi să-l ascultăm?

ORAZIO: Nu mai avem nevoie.

ANSELMO: Să-l ascultăm totuşi, din curiozitate.

ORAZIO: Eu nu l-aş asculta numai din curiozitate. Trebuie să respectăm oamenii învăţaţi. Şi, fiindcă mi-o cereţi, am să-l ascult cu plăcere; dacă o să aibă vreo idee reuşită, n-am să preget în a i-o îmbrăţişa.

VITTORIA: Dar autorul nostru n-o să ne-o ia în nume de rău?

ORAZIO: Nicidecum. Îi cunosc bine firea. Ar lua-o în nume de rău dacă acest domn Lelio ar vrea să-i calce în picioare lucrările; dar dacă-i un om cumsecade şi un critic priceput şi la locul lui, sînt sigur c-o să se împrietenească cu el.

ANSELMO: Atunci mă duc să-l chem.

---

[1] Cei doisprezece cavaleri care formau garda lui Carol cel Mare (n.t.).

ORAZIO: Da. Şi spune-le, te rog, şi celorlalţi să vină aici şi să-l asculte cu toţii. Aş vrea să-şi dea fiecare părerea. Deşi nu ştiu să scrie o piesă, artiştii se pricep destul de bine să deosebească pe cele bune de cele rele.

ANSELMO: Da, dar sînt şi dintr-aceia care judecă piesele după rolul pe care-l joacă ei. Dacă rolul e mic, spun că piesa e proastă; fiecare ar vrea rolul principal, căci artistul e fericit şi se bucură auzind rîsetele şi aplauzele publicului:

Dacă poporul rîde şi vesel aplaudă,
Artistul va fi demn de laudă. (Pleacă.)

SCENA 7

ORAZIO şi VITTORIA

ORAZIO: Iată obişnuitele versuri... Cîndva toate scenele se terminau astfel.

VITTORIA: E cît se poate de adevărat. Toate dialogurile se terminau cu o canţonetă. Toţi actorii deveneau dintr-o dată poeţi.

ORAZIO: Astăzi, întrucît s-au făcut multe înnoiri în genul comic[1], a mai scăzut şi întrebuinţarea unor asemenea versuri.

VITTORIA: Mari inovaţii s-au introdus în teatrul comic!

ORAZIO: Şi, ce crezi, a făcut bine sau rău cine a introdus asemenea inovaţii?

VITTORIA: Nu sînt în măsură să judec această chestiune. Văd însă că lumea vă aplaudă şi socot că a făcut mai curînd bine decît rău. Nouă ne-a îngreuiat munca, căci acuma avem mai mult de învăţat, dar vouă v-a făcut bine, căci văd că încasările au sporit. *(Pleacă.)*

---

[1] Este vorba de însăşi epocala reformă a lui Goldoni, cînd s-a trecut de la *commedia dell'arte* la noua comedie de caracter (n.r.).

SCENA 8

ORAZIO, apoi GIANNI

ORAZIO: Toți îmi țin socoteala cîștigurilor, dar nimeni nu se gîndește la cheltuielile mari pe care le am. Dacă merge prost un an, s-a terminat cu tine, domnule director! A, iată-l pe Arlecchino!

GIANNI: Domnule Orazio, cum am cinstea de a-mi fi luate în seamă modestele mele posibilități, vin și eu să mă bucur de faptul că binevoiți a vă deranja pentru mine.

ORAZIO: Trăiască domnu Gianni! *(Aparte.)* Nu știu dacă vorbește ca al doilea Gianni[1], sau crede că așa trebuie să vorbească?!

GIANNI: Am fost chemat la repetiție și nici n-am mîncat ca să ajung la timp. Mă aflam tocmai într-o cafenea și-mi beam cafeaua și, cum dam zor să termin mai repede, am făcut ceașca țăndări.

ORAZIO: Îmi pare rău că ți-am pricinuit o asemenea pagubă.

GIANNI: Nu-i nimic, nu-i nimic... *Post factum, nullum consilium.*[2]

ORAZIO *(aparte)*: E om de viață, ce-i drept, e drept! *(Tare.)* Da spune-mi, domnu Gianni, cum îți place Veneția?

GIANNI: Oh, nu prea...

ORAZIO: Nu? De ce?

GIANNI: Fiindcă aseară am căzut în canal.

ORAZIO: Bietul domnu Gianni! Și cum s-a întîmplat asta?

GIANNI: Să vă spun: întrucît bărcuța...

ORAZIO: Dar dumneata vorbești toscana.

GIANNI: Întotdeauna cînd mă grăbesc tare.

---

[1] Actorii, între ei, îl numesc pe Arlecchino „al doilea Gianni", iar pe Brighella „primul". Gianni este prototipul servitorului nătîng (n.r.).

[2] „O dată ce lucrul a fost făcut, nu mai folosește nici un sfat" (în limba latină în original) (n.r.).

ORAZIO: Al doilea Gianni nu trebuie să vorbească așa.

GIANNI: Dragă domnule, spune-mi, în ce dialect trebuie să vorbească al doilea Gianni?

ORAZIO: Ar trebui să vorbească în dialectul din Bergamo.

GIANNI: Ar trebui! Știu eu c-ar trebui, dar cum vine dialectul ăsta?

ORAZIO: Habar n-am!

GIANNI: Atunci du-te de învață cum vorbesc arlecchinii și-abia pe urmă să vii să ne corectezi pe noi. *(Fredonînd cu însuflețire.) La lara, la lara, la lara!*

ORAZIO *(aparte)*: Iar mă face să rîd! *(Tare.)* Ia spune-mi și mie, cum ai căzut în apă?

GIANNI: Tocmai voiam să cobor dintr-o gondolă și am pus un picior pe mal și celălalt pe marginea bărcii. Barca s-a îndepărtat de mal, și din bergamez am devenit venețian.

ORAZIO: Domnu Gianni, mîine seară va trebui să joci în comedia cea nouă.

GIANNI: Gata sînt: înfipt, obraznic și neînfricat.

ORAZIO: Nu uita că nu mai jucăm după moda veche.

GIANNI: O să jucăm atunci după cea nouă.

ORAZIO: Acum gustul s-a schimbat.

GIANNI: Ceea ce e bun place și bergamezilor.

ORAZIO: Și spectatorii nu se mulțumesc cu te miri ce.

GIANNI: Dumneata faci tot ce poți ca să mă intimidezi, dar n-o să reușești! Eu joc rolul unui personaj comic; și dacă trebuie să-i fac pe ceilalți să rîdă, mai întîi trebuie să rîd eu, așa că nu pot, în același timp, să și gîndesc. Fie ce-o fi! Un singur lucru am să-l rog, am să-l implor pe preascumpul și preamilostivul meu auditoriu: ca, dacă vrea să mă onoreze cu vreo duzină de mere, să fie atît de bun și să le aleagă coapte.[1]

[1] Mod prin care publicul nemulțumit își manifesta, o dată cu fluierăturile, dezaprobarea față de jocul actorilor (n.r.).

ORAZIO: Te felicit pentru sinceritatea dumitale! O asemenea mărturisire, rostită de altcineva, ar fi putut fi luată drept îndrăzneală, dar la un arlechin, care, după cum singur ai spus, trebuie să facă publicul să rîdă, curajul acesta merită toată lauda!

GIANNI: *Audaces fortuna juvat, timidosque...*[1] și cele ce urmează...

ORAZIO: Acuma am puțină treabă cu un poet, dar pe urmă repetăm cîteva scene.

GIANNI: Dacă ai nevoie de un poet, iată-mă-s, aici sînt!

ORAZIO: Mai ești și poet pe deasupra?

GIANNI: Și încă cum!

Am întreita cinste ce-o are nebunia,
Căci eu cultiv pictura, cîntarea, poezia! (Pleacă.)

ORAZIO: Bravo, frumos! Îmi place tare mult. Unui arlechin îi suporți pînă și versurile. Dar văd că domnii ăștia nu mai vin. Am să mă duc chiar eu să-i chem. Multă răbdare îi mai trebuie unui director de trupă! Cine nu crede, să încerce o săptămînă, și pun rămășag c-o să-i treacă pofta! *(Pleacă.)*

SCENA 9

BEATRICE și PETRONIO

BEATRICE: Haide, fă-mi plăcerea să mergem, domnule doctor. Vreau să fii cavalerul meu.

PETRONIO: Ferească-mă cerul!

BEATRICE: Și pentru ce?

---

[1] „Soarta îi ajută pe cei îndrăzneți, pe cei sfioși"... (Parafrazare a unui vers din *Eneida*, de Virgiliu, Cartea X) (n.t.).

PETRONIO: Pentru că, în primul rînd, eu nu sînt atît de nebun încît să vreau să mă supun capriciilor unei femei. În al doilea rînd, pentru că, dacă m-aș hotărî să fac asemenea lucru, l-aș face în taină, căci cine are cap duce gunoiul departe de casă. În al treilea, pentru că, fiind vorba de dumneata, aș fi întocmai ca doctorul din comedia intitulată *Soacra și nora*[1].

BEATRICE: Ce vrei să spui cu asta?

PETRONIO: Că dumneata mi-ai răsplăti servitutea prin dispreț.

BEATRICE: Ascultă, eu nu țin seama de lucrurile astea. Niciodată n-am avut cavaleri servanți și nici nu vreau să am, dar dacă ar trebui să am, mi i-aș alege tineri.

PETRONIO: Femeile nu-și cunosc niciodată interesul.

BEATRICE: Ceea ce-ți face plăcere nu-ți poate dăuna.

PETRONIO: E mai cuminte să cauți a face ceva care ți-e de folos, decît ceva care-ți face plăcere.

BEATRICE: Adevărul e că dumneata nu te pricepi decît la sfaturi...

PETRONIO: Eu sînt bun să le dau, dar dumneata, după cîte văd, nu ești bună să le primești.

BEATRICE: O să le primesc cînd o să fiu bătrînă.

PETRONIO: *Principiis obsta: sero medicina paratur.*[2]

SCENA 10

EUGENIO, ORAZIO, PLACIDA și cei de mai înainte

BEATRICE: Bună ziua, doamnă Placida.

PLACIDA: Cu plecăciune, doamnă Beatrice.

BEATRICE: Ce faci? Cum te simți?

---

[1] Piesă de Goldoni: *Familia anticarului sau Soacra și nora* (n.r.).

[2] „Împotrivește-te încă de la început: leacul îl găsești cînd e prea tîrziu" (vers din *Remedia amoris* — *Leacurile iubirii* — de Ovidiu)(n.r.).

PLACIDA: Foarte bine, mulțumesc. Dar dumneata?

BEATRICE: Ei, așa și așa... Puțin obosită după călătorie.

PLACIDA: O, mare pacoste mai sînt și călătoriile astea!

BEATRICE: Îmi vine să rîd cînd îi aud pe unii spunînd că noi ne plimbăm tot timpul prin lume și ne distrăm.

PLACIDA: Plimbare? Mănînci prost, dormi și mai prost și suferi cînd de frig, cînd de căldură. Aș renunța cu dragă inimă la asemenea plimbare!

EUGENIO: Doamnele mele, gata cu complimentele?

PLACIDA: Complimentele mele se sfîrșesc repede.

BEATRICE: Nici eu nu mă prăpădesc după etichetă.

ORAZIO: Atunci să luăm loc. Hei, băieți, unde sînteți? Aduceți niște scaune! *(Servitorii aduc scaunele și se așază toți; femeile stau alături.)* Și acum să-l auzim pe poetul cel nou.

PLACIDA: Îl voi asculta cu plăcere.

EUGENIO: Iată-l că vine!

PETRONIO: Sărăcuțul! Că prăpădit mai e!

SCENA II

LELIO și cei de mai înainte

LELIO: Slugă preaplecată a domniilor-voastre... *(Îi salută toți.)* Fiți buni și spune-ți mi care, dintre aceste două doamne, e actrița principală?

ORAZIO: Iat-o, e doamna Placida.

LELIO: Îngăduiți-mi ca, cu tot respectul pe care vi-l datorez, să-mi fac datoria. *(Îi sărută mîna.)*

PLACIDA: Nu merit atîta cinste. Mă copleșești, domnule.

LELIO *(către Beatrice)*: Dumneavoastră, doamnă, sînteți poate actrița a doua?

BEATRICE: Întocmai.

LELIO *(ca mai înainte)*: Îngăduiți-mi ca și față de dumneavoastră...

BEATRICE *(retrăgîndu-și mîna)*: Nu, nu!
LELIO *(încercînd din nou)*: Vă implor...
BEATRICE *(ca mai înainte)*: Nu vă deranjați...
LELIO: E de datoria mea. *(Îi sărută mîna.)*
BEATRICE: Cum doriți.
ORAZIO *(lui Eugenio)*: Poetul ăsta e foarte ceremonios.
EUGENIO *(lui Orazio)*: Mai toți poeții se poartă așa cu femeile.
ORAZIO: Prin urmare dumneavoastră sînteți domnul Lelio, celebrul scriitor de comedii, nu-i așa?
LELIO: La dispoziția dumneavoastră. Dar cine sînteți, dacă mi-e îngăduit să știu?
ORAZIO: Joc rolul primului-amorez și sînt șeful trupei.
LELIO: Permiteți-mi, atunci, să-mi arăt respectul și față de dumneavoastră. *(Îi face o plecăciune exagerată.)*
ORAZIO: Vă rog, nu vă osteniți. Ei, dați-i un scaun!
LELIO: Mă copleșiți cu atîta amabilitate...

(Servitorii aduc un scaun, apoi pleacă.)

ORAZIO: Luați loc.
LELIO: Acum, dacă îmi îngăduiți, o să stau lîngă aceste frumoase doamne.
ORAZIO: Bine, stați lîngă doamne, dacă vă face plăcere.
LELIO: Vedeți, muzele sînt femei! Trăiască sexul frumos! Trăiască sexul frumos!
PETRONIO: Domnule poet, sînt la dispoziția dumneavoastră.
LELIO: Sluga! Dumneavoastră cine sînteți?
PETRONIO: Doctorul. Sluga!
LELIO: Bravo, mă bucur. Am o frumoasă comedie pentru dumneavoastră.
PETRONIO: Cum e intitulată?
LELIO: *Doctorul neștiutor*.
PETRONIO: Știți, mă îndeletnicesc și eu cu scrisul și am compus și eu o comedie.

LELIO: Da? Şi cum e intitulată?

PETRONIO: *Poetul nebun.*

LELIO: Trăiască domnul doctor! *(Către Placida.)* Doamnă, am scene de dragoste scrise special pentru dumneavoastră, scene care vor stoarce lacrimi nu numai publicului, ci şi scaunelor. *(Către Beatrice.)* Doamnă, am pentru dumneavoastră scene cutremurătoare la care vor aplauda chiar şi duşumelele.

EUGENIO *(aparte)*: Să stoarcă lacrimi scaunelor, să aplaude duşumelele! Ăsta e un poet din secolul al XVII-lea![1].

ORAZIO: Fă-ne plăcerea şi citeşte-ne ceva frumos.

LELIO: Aceasta e o comedie *a soggetto*[2] pe care am scris-o în trei sferturi de oră.

PETRONIO: S-ar putea spune că e scrisă cu iuţeala fulgerului!

LELIO: Ascultaţi titlul: *Pantalone, tată iubitor, cu Arlecchino, slugă credincioasă, Brighella, mijlocitor interesat, Ottavio, administrator la oraş, şi Rosaura, nebună din iubire. (Celor două femei.)* Ei, ce spuneţi? E frumos? Vă place?

PLACIDA: E un titlu atît de lung, că nu-l pot ţine minte.

BEATRICE: E un titlu care cuprinde mai toată trupa.

LELIO: Tocmai aici e frumuseţea, să faci în aşa fel încît titlul să servească drept subiect piesei.

ORAZIO: Scuză-mă, domnule Lelio, piesele bune trebuie să aibă unitate de acţiune: unul trebuie să fie subiectul, iar titlul trebuie să fie simplu.

LELIO: Perfect. Dar mai bine să prisosească, decît să lipsească. Piesa aceasta are cinci titluri, aşa că luaţi-l pe cel care vă place mai mult. Ba puteţi

---

[1] Secol de decadenţă literară în Italia, cînd poeţii se slujeau de hiperbole exagerate şi absurde, care sfidau bunul-simţ (n.r.).

[2] *Commedia dell'arte* se mai numea şi *commedia a soggetto*, adică o comedie în care e dat numai subiectul, actorii fiind nevoiţi să improvizeze chiar în faţa publicului (n.r.).

face şi aşa: în fiecare an cînd începeţi stagiunea schimbaţi titlul şi timp de cinci ani veţi avea mereu o piesă care o să pară veşnic nouă!

ORAZIO: Să continuăm. Să auzim cum începe.

LELIO *(către Placida)*: Ah, doamnă, ce bucuros aş fi dacă aş avea cinstea să scriu ceva pentru dumneavoastră...

PLACIDA: Mă tem că n-o să pot fi la înălţime.

LELIO *(către Beatrice)*: Ce mult îmi place ideea dumneavoastră! Sînteţi făcută anume ca să jucaţi rolul unei femei frumoase şi crude.

BEATRICE: Vrei să rîzi de mine, domnule poet!

LELIO: O spun din toată inima.

PETRONIO: Domnule poet, pentru Dumnezeu, aţi jucat vreodată?

LELIO: Am jucat în cele mai de seamă academii din Italia.

PETRONIO: Aş zice că domnia-voastră sînteţi făcut anume pentru rolurile caricaturale.

ORAZIO: Ei bine, domnule, putem auzi piesa?

LELIO: Îndată. *Actul I, stradă. Pantalone şi Doctorul; scenă de prietenie.*

ORAZIO: Vechituri... vechituri...

LELIO: Dar, pentru Dumnezeu, ascultaţi-mă! *Doctorul îi cere lui Pantalone să-i dea fata.*

EUGENIO: Şi Pantalone i-o făgăduieşte.

LELIO: Bravo, întocmai. *Şi Pantalone i-o făgăduieşte. Doctorul se retrage. Pantalone bate la uşă şi o cheamă pe Rosaura.*

ORAZIO: Şi Rosaura iese în stradă.

LELIO: Da, domnule, *şi Rosaura iese în stradă.*

ORAZIO *(ridicîndu-se)*: Cu îngăduinţa dumneavoastră, nu vreau să mai ascult nimic.

LELIO: De ce? Ce nu v-a plăcut?

ORAZIO: Această grozavă încălcare a cuviinţei de-a aduce femeile pe stradă a fost îngăduită multă vreme în Italia, spre paguba demnităţii noastre.

Mulțumim Domnului, am înlăturat această rușine și n-o s-o mai îngăduim în teatrul nostru!

LELIO: Atunci să facem așa: *Pantalone intră în casa ei, iar Doctorul rămîne afară.*

ORAZIO: Și în timp ce Pantalone stă în casă, ce trebuie să spună Doctorul?

LELIO: *În timp ce Pantalone e în casă, Doctorul... spune ce vrea. În acest timp...* ascultați, *în acest timp Arlecchino, servitorul Doctorului, vine tiptil-tiptil și-și croiește stăpînul.*

ORAZIO: O-ho-ho! Din rău în mai rău!

PETRONIO: Dacă poetul ar juca rolul Doctorului, gluma s-ar potrivi.

ORAZIO: Nu se cade ca servitorul să-și ciomăgească stăpînul. Artiștii s-au servit multă vreme de acest caraghioslîc, dar acum nu se mai obișnuiește. Se poate o neghiobie mai mare? Arlecchino își bate stăpînul, și stăpînul îl suportă, fiindcă e mucalit? Domnule poet, dacă n-ai ceva mai modern, te rog, nu te mai obosi degeaba!

LELIO: Ascultați cel puțin dialogul acesta...

ORAZIO: Să ascultăm dialogul.

LELIO: *Primul dialog: Bărbatul imploră, femeia îl alungă.* Bărbatul: *Tu, cea care ești mai surdă decît vîntul, nu-mi auzi vaietul?* Femeia: *Oh, piei din ochii mei, tăune neobrăzat!* Bărbatul: *Idolul meu iubit...*

ORAZIO: Nu mai pot!

LELIO: *Fie-ți milă...*

ORAZIO: Du-te de le cîntă din lăută! *(Pleacă.)*

LELIO: Femeia: *Cu cît mă iubești mai mult, cu atît mă plictisești mai mult.* Bărbatul: *Inimă barbară și ingrată!...*

EUGENIO: Și eu, domnule poet, m-am plictisit. *(Pleacă.)*

LELIO: Femeia: *Pleacă, amant nebun, căci degeaba mă rogi!* Bărbatul: *Ascultă-mă, o, femeie, o, zeiță...*

PETRONIO: Oh, m-apucă diareea auzindu-l! *(Pleacă.)*
LELIO: Femeia: *Fugi, zboară, dispari!* Bărbatul: *Oprește-te, o, crudă harpie...*
BEATRICE: Plec şi eu, plec numaidecît. *(Pleacă.)*
LELIO: *Nu mă călca în picioare...*
PLACIDA: Dragă domnule poet, eşti nebun! *(Pleacă.)*
LELIO: Femeia: *Nu nădăjdui milă de la mine, că de tine nu mi-e milă!* Bărbatul: *Dacă nu ţi-e milă de mine, am să mor în disperare!* Cum?! Au plecat cu toţii? M-au părăsit? Să-şi bată joc în felul ăsta de un om ca mine? Jur pe toţi sfinţii c-o să mă răzbun! O se le arăt eu cine sînt! O să fac să mi se joace piesele în ciuda lor, şi, chiar dacă n-o să găsesc un loc potrivit, o să fac să fie jucate pe o tarabă în piaţă, de-o trupă de pehlivani tot unul şi unul. Cine sînt aceia care vor să transforme dintr-o dată teatrul comic? Cred că, dacă au dat publicului cîteva piese noi, le desfiinţează pe toate cele vechi? Aşa ceva nu se va întîmpla niciodată! Şi cu noutăţile astea ale lor n-or să reuşească să cîştige niciodată atîţia bani cîţi a făcut în ultimii ani marele *Oaspete de piatră*![1] *(Pleacă.)*

---

[1] Este vorba de celebra legendă a lui Don Juan, dramatizată pentru prima oară pe la începutul veacului al XVII-lea de către marele dramaturg spaniol Tirso de Molina. De aici motivul s-a răspîndit în toate marile literaturi europene. Primul care-l imită pe Tirso de Molina, înainte de Molière, este un italian, G.A. Cicognini, care trăieşte tot în prima jumătate a veacului al XVII-lea şi popularizează figura lui Don Juan în Italia (n.r.).

ACTUL II

SCENA I

LELIO și ANSELMO

LELIO: Domnule Anselmo, sînt disperat!

ANSELMO: Dar, scumpe domnule Lelio, ce-ți veni să le propui chiar de la început un nenorocit de subiect care nu mai e bun nici măcar pentru teatrul de marionete?!

LELIO: Cu subiectul treacă-meargă, dar cel puțin dialogul să nu mi-l fi făcut harcea-parcea...

ANSELMO: Dar nu știi că dialogurile, monologurile, imputările, prețiozitățile, disperările și tiradele sînt lucruri care nu mai merg astăzi?

LELIO: Dar atunci ce merge astăzi?

ANSELMO: Comediile de caracter.

LELIO: Oh, cît despre comedii de caracter, am cîte vrei!

ANSELMO: Pentru ce nu i-ai propus atunci una din ele directorului nostru?

LELIO: Pentru că nu știam că italienilor le plac comediile de caracter.

ANSELMO: Ba tocmai că Italia a luat acum în brațe numai felul ăsta de comedii; aș spune chiar ceva mai mult, că într-atîta s-a dezvoltat gustul la public, încît acum pînă și oamenii din popor judecă fără pic de sfială felul personajelor și greșelile unei comedii.

LELIO: E un lucru de-a dreptul uimitor!

ANSELMO: Să-ți spun însă și pricina. Teatrul a fost născocit ca să îndrepte viciile, să ridiculizeze

proastele obiceiuri; și cînd comediile din antichitate făceau așa, tot norodul era de acord cu ele, pentru că, văzînd copia unui anumit personaj pe scenă, fiecare găsea originalul fie în el însuși, fie în vecinul său. Dar cînd comediile au avut drept unic scop numai de-a face publicul să rîdă, nimeni nu le-a mai luat în seamă, pentru că, sub pretextul de a stîrni hazul, se îngăduiau neghiobiile cele mai gogonate. Acum, cînd comediile au început să fie pescuite din nou în marea cea mare a naturii, oamenii caută să pătrundă în inimile personajelor și, încercînd ei înșiși sentimentele celor de pe scenă, își pot da seama dacă pasiunile sînt bine redate și dacă personajul e bine mînuit și observat.

LELIO: Vorbești în așa fel, de parc-ai fi mai curînd poet decît actor.

ANSELMO: Să-ți spun, domnule, cînd port mască sînt Brighella, dar fără mască sînt un om care, deși nu are imaginația unui poet, posedă totuși atîta discernămînt cît să-și poată cunoaște meseria. Un actor ignorant nu poate reda nici un personaj.

LELIO *(aparte)*: Tare mi-e că artiștii ăștia sînt mult mai învățați ca mine. *(Tare.)* Dragă amice, spune-i te rog directorului trupei că am și comedii de caracter.

ANSELMO: Îi voi spune, și mai treci pe-aici diseară sau mîine dimineață.

LELIO: Nu, aș vrea să-l văd chiar acum.

ANSELMO: Nu cred să poată acum, căci are de pus la punct unele scene dintr-o comedie.

LELIO: Dacă nu m-ascultă imediat, plec și dau comediile unei alte trupe.

ANSELMO: Fă cum vrei. Noi n-avem nevoie de ele.

LELIO: Teatrul vostru o să piardă mult.

ANSELMO: O să ne resemnăm.

LELIO: Mîine trebuie să plec, și dacă nu mă ascultă acuma, n-o să mai avem timp.

ANSELMO: Călătorie bună!
LELIO: Prietene, îți vorbesc deschis: n-am nici un ban și nu știu cum să fac să-mi mai potolesc nițel foamea...
ANSELMO: Cu asta m-ai dat gata.
LELIO: Toată nădejdea mea e în dumneata, pune o vorbă bună pentru mine.
ANSELMO: Mă duc la domnul Orazio și nădăjduiesc să vină îndată să-ți asculte piesele cu caracter. *(Aparte.)* Dar cred că al lui e cel mai reușit caracter de comedie, adică acela al poetului flămînd! *(Pleacă.)*

SCENA 2

LELIO, apoi PLACIDA

LELIO: Am călcat cu stîngul. Azi actorii sînt luminați la minte... dar n-are a face! Deșteptăciune și sinceritate, iată ce se cere. Poate că reușesc totuși să-i îmbrobodesc... Dar uite-o pe actrița principală! Cred c-am făcut oarecare impresie asupra ei.
PLACIDA: Tot aici ești, domnule Lelio?
LELIO: Da, doamna mea. Ca un fluture îndrăgostit, zbor în jurul văpăii ochilor dumneavoastră.
PLACIDA: Părăsește stilul acesta, domnule, că te fa c de rîs.
LELIO: Dar cărțile dumneavoastră, pe care le numiți „generice"[1], nu sînt pline de asemenea figuri de stil?
PLACIDA: Am pus pe foc toate cărțile care conțineau asemenea figuri de stil, și așa au făcut toate actrițele care s-au pătruns de gustul modern. Ba,

[1] Un fel de îndreptar pentru actorii improvizatori, în care li se dădeau modele de fraze pe care să le folosească pe scenă în diferite ocazii (n.r.).

mai mult, de cele mai multe ori jucăm comedii de caracter cu textul scris în întregime, iar cînd se întîmplă să impovizăm, folosim stilul obișnuit, firesc și simplu, ca să nu ne depărtăm de adevăr.

LELIO: Dacă e așa, am să vă dau cîteva comedii scrise într-un stil atît de dulce, c-o să fie o plăcere să le învățați.

PLACIDA: Numai să nu fie un stil vechi, plin de „antiteze"[1] și „translații"[2].

LELIO: „Antiteza" nu sună oare frumos? Contrastul între cuvinte supără oare auzul cuiva?

PLACIDA: Cînd „antiteza" e o simplă figură de stil, merge, dar cînd devine „viciu", e groaznică.

LELIO: Oamenii de felul meu știu să scoată din „vicii" figuri de stil, și mă îmboldește inima să fac din „cacofonia" cea mai de rînd o grațioasă figură de „repetiție".

PLACIDA: Voi asculta cu plăcere cîteva din frumoasele creații ale spiritului dumitale.

LELIO: Ah, doamnă Placida, dumneavoastră o să fiți regina mea, steaua mea, zeița mea...

PLACIDA: Această figură îmi pare a fi o „hiperbolă".

LELIO: Voi cerceta cu „retorica" mea cea mai fină toate „locurile topice" ale inimii dumneavoastră.

PLACIDA *(aparte)*: N-aș vrea ca „retorica" lui să meargă prea departe!

LELIO: Din frumusețea dumneavoastră „argumentez, adică deduc în mod filozofic" bunătatea dumneavoastră.

PLACIDA: Mai curînd decît „filozof" pari să fii un bun „matematician".

LELIO: Voi deveni „speculativ" în prerogativele calităților dumneavoastră.

---

[1] Figură retorică ce rezultă din alăturarea unor idei sau imagini cu totul opuse (n.r.).

[2] Trecerea însușirilor unui lucru asupra altui lucru (de pildă: ochi arzători) (n.r.).

PLACIDA: Greşeşti *socotelile*, eşti nepriceput în *aritmetică*.

LELIO: Cred că, cu perfecţiunea *opticii* voi putea să *speculez* frumuseţea dumneavoastră.

PLACIDA: Şi în această privinţă eşti un *astrolog* cît se poate de nepriceput.

LELIO: Se poate oare să nu voiţi a fi „doctoriţa" iubitoare a rănilor mele?

PLACIDA: Ştii ce voi fi? Un „judecător legal", care te va lega şi te va duce la spitalul de nebuni! *(Aparte.)* De mai stau mult cu el, o iau şi eu razna. M-a silit să vorbesc despre figurile acelea de stil care sînt interzise ca şi pistoalele scurte. *(Pleacă.)*

SCENA 3

LELIO, apoi ORAZIO

LELIO: Prinţesele astea de teatru au prea multe pretenţii de suveranitate asupra poeţilor şi uită că, de n-am fi noi, nu le-ar mai aplauda nimeni! Dar iată-l pe şeful trupei! Trebuie să mă port cu el cu multă smerenie. Oh, foame, foame, ce chinuitoare eşti!

ORAZIO: Mi-a spus domnul Brighella că domniavoastră aveţi şi comedii de caracter şi, cu toate că nu-mi trebuie, o să iau totuşi una, ca să vă fac pe plac.

LELIO: Vă rămîn în veci recunoscător.

ORAZIO: Aduceţi scaune!

(Servitorii aduc două scaune şi pe urmă pleacă.)

LELIO *(aparte)*: Soartă, ajută-mă!

ORAZIO: Arată-mi, te rog, ceva frumos.

LELIO: Imediat. Această comedie e tradusă din franţuzeşte şi e intitulată...

ORAZIO: Ajunge! Dacă e o traducere, nu mă interesează.

LELIO: De ce? Disprețuiți operele francezilor?

ORAZIO: Nu le disprețuiesc, le laud, le stimez, le admir, dar nu sînt de mine. Francezii au triumfat în teatru un secol întreg, și acum ar fi timpul să arate și Italia că n-a pierit dintr-însa sămînța autorilor buni, care, după greci și latini, au fost cei dintîi care au îmbogățit și au adus faimă teatrului. Nu se poate spune că francezii n-au în piesele lor personaje bine construite, că nu știu să mînuiască pasiunile și că ideile lor nu sînt pline de finețe, de spirit și de strălucire, dar spectatorii lor se mulțumesc cu puțin. Ajunge un singur personaj ca să susțină o comedie franceză. În jurul unei singure pasiuni, bine mînuite și conduse, se învîrtesc o sumedenie de episoade secundare care capătă, prin puterea expresiei, un aer de noutate. Italienii noștri vor însă cu mult mai mult. Vor ca personajul central să fie puternic, original și cunoscut; ca aproape toate personajele din episoadele secundare să alcătuiască tot atîtea caractere bine conturate; ca intriga să fie mai puțin bogată în peripeții și în întîmplări neașteptate. Vor ca morala să fie amestecată cu felurite cuvinte de duh și cu glume. Vor un deznodămînt neașteptat, dar bine adus din felul cum se desfășoară comedia. Vor atîtea lucruri, că ar lua prea mult timp să le înșir pe toate, și numai cu obișnuința, cu practica și cu timpul se pot cunoaște și îndeplini.

LELIO: Și cînd o piesă întrunește toate aceste frumoase calități place tuturor în Italia?

ORAZIO: O, nu, domnule, pentru că, avînd în vedere că fiecare spectator are felul lui special de-a gîndi, piesa produce asupra fiecăruia o altă impresie, potrivit felului în care gîndește acesta. Melancolicului nu-i place gluma, celui vesel nu-i

plac piesele moraliste. Acesta e motivul pentru care comediile n-au fost și nu vor fi niciodată aplaudate de toată lumea. Dar adevărul e că, atunci cînd sînt bune, plac aproape tuturor oamenilor, iar cînd sînt rele, nu sînt apreciate mai de nimeni.

LELIO: Dacă așa stau lucrurile, vă voi prezenta o comedie de caracter inventată de mine și sînt sigur c-o să placă tuturor. Cred c-am respectat toate preceptele; și de nu m-am ținut de toate, sînt cel puțin sigur că m-am conformat celui mai de seamă, adică lipsei de schimbări pe scenă.

ORAZIO: Cine ți-a spus că lipsa de schimbări pe scenă e un principiu esențial?

LELIO: Aristotel.

ORAZIO: L-ai citit pe Aristotel?

LELIO: Ca să fiu sincer, nu l-am citit, dar am auzit că așa spune.

ORAZIO: O să-ți explic eu ce spune Aristotel. Acest mare filozof a început să scrie ceva despre comedie, dar n-a reușit să termine, așa că, în acest domeniu, nu avem de la el decît un număr mic de pagini, dar și acelea imperfecte. În *Poetica* sa a recomandat, e drept, lipsa schimbărilor pe scenă, dar numai pentru tragedie, căci de comedie n-a vorbit. Sînt unii care spun că, vorbind despre tragedie, Aristotel se referea și la comedie și că, dacă ar fi terminat tratatul despre comedie, ar fi recomandat lipsa schimbărilor pe scenă. Eu însă cred că dacă Aristotel ar trăi astăzi, ar schimba el însuși acest precept atît de greu de respectat, pentru că din el decurg o sumedenie de absurdități, de lucruri nefirești și de necuviințe. Sînt două feluri de comedii: comedii simple și de intrigă. Comedia simplă se poate juca fără schimbări în scenă. Comedia de intrigă nu se poate juca astfel decît în chip forțat și nefiresc. Anticii n-au avut posibilitățile noastre de-a

schimba scenele și de aceea respectau unitatea de loc. Noi vom respecta unitatea de loc ori de cîte ori acțiunea se va petrece într-un singur oraș, și cu atît mai mult cînd ea se va desfășura în aceeași casă; e de ajuns să nu se treacă de la Napoli în Castilia, așa cum fac atît de lesne spaniolii, care abia încep să îndrepte această greșeală și să țină seama de loc și de timp. Prin urmare, dacă comedia se poate juca fără schimbări în scenă, rămînînd totodată neforțată și firească, să se joace; dar dacă de dragul unității de loc se introduc tot felul de lucruri absurde, e preferabil să se schimbe scena și să se respecte adevărul.

LELIO: Și eu tare m-am canonit ca să respect preceptul acesta.

ORAZIO: S-ar putea ca lipsa schimbărilor pe scenă să fie potrivită! Cum se numește piesa dumitale?

LELIO: *Tatăl, mijlocitorul propriilor sale fiice.*

ORAZIO: Aoleu! Nefericit subiect. Cînd eroul comediei e un om imoral, el trebuie sau să se schimbe devenind virtuos, sau, dacă nu, toată comedia va ieși o curată ticăloșie.

LELIO: Așadar să nu mai aducem pe scenă personaje josnice ca să le putem îndrepta și batjocori?

ORAZIO: Putem înfățișa pe scenă și personaje josnice, dar nu chiar atît de murdare, cum ar fi, de pildă, acest tată care face pe mijlocitorul propriilor sale fiice. Și pe urmă, dacă vrem să introducem într-o comedie un personaj josnic, îl punem pe planul al doilea, nu în față; îi dăm adică un rol episodic, opunîndu-l personajului virtuos, așa ca virtutea să fie și mai lăudată, iar viciul ponegrit.

LELIO: Domnule Orazio, nici nu mai știu ce să spun. Nu vă pot oferi nimic altceva.

ORAZIO: Îmi pare cît se poate de rău, dar ceea ce mi-ai oferit nu e pentru mine.

LELIO: Domnule Orazio, sînt un om foarte nenorocit...

ORAZIO: Regret, dar n-am cum să te ajut.

LELIO: Nu mai am decît un singur lucru pe care să vi-l ofer şi nădăjduiesc că n-o să aveţi inima să mă refuzaţi.

ORAZIO: Şi ce anume?

LELIO: Persoana mea.

ORAZIO: Ce să fac cu dumneata?

LELIO: Aş face pe actorul comic dacă aţi avea bunăvoinţa să mă primiţi.

ORAZIO *(ridicîndu-se)*: Dumneata şi actor de comedie? Un poet, care trebuie să fie maestrul artiştilor, coboară pînă la gradul de comediant? Eşti un impostor, şi cum ai fost un fals poet, vei fi şi un prost actor. Refuz persoana dumitale, aşa cum am refuzat şi operele dumitale, şi îţi spun, pentru ultima dată, că te înşeli dacă-ţi închipui că nişte actori cinstiţi ca noi dau azil vagabonzilor! *(Pleacă.)*

LELIO: Ducă-se dracului subiectele, comediile şi poezia! Ar fi fost mult mai bine dacă mă apucam să joc teatru de la început. Dar acum directorul îmi întoarce spatele şi mă goneşte. Dar, cine ştie? Poate că, prin intervenţia domnului Brighella, are să mă primească. Asta e, şi n-am ce face, îmi place teatrul! Dacă nu sînt bun să scriu, am să m-apuc să joc. Ca soldatul acela care, neputînd ajunge la gradul de căpitan, se mulţumeşte şi cu cel de toboşar. *(Pleacă.)*

SCENA 4

SUFLEURUL, ţinînd nişte hîrtii şi o lumînare aprinsă; apoi PLACIDA şi EUGENIO

SUFLEURUL: Haideţi, domnilor, că e tîrziu. Poftiţi de vă repetaţi scenele. E rîndul *Rosaurei* şi al lui *Florindo*.

PLACIDA: Sînt gata.
EUGENIO *(Sufleurului)*: Şi eu. Suflă!
PLACIDA: Bagă de seamă, domnule sufleur, unde ştiu, suflă încet, şi unde nu, suflă tare.
SUFLEURUL: Dar cum să fac să ghicesc unde ştii şi unde nu?
PLACIDA: Dacă-ţi cunoşti meseria, trebuie să ştii. Haide, şi, dacă greşesc, vai de tine!
SUFLEURUL *(aparte)*: Aşa e obiceiul actorilor: cînd nu ştiu rolul, dau vina pe sufleur. *(Intră în cuşcă pentru a sufla.)*

SCENA 5

ROSAURA şi FLORINDO[1]

ROSAURA: *Scumpe Florindo, mă mîhneşti de pui la îndoială fidelitatea mea. Tata nu va reuşi niciodată să mă dea după cine vrea el.*
FLORINDO: *Nu mi-e teamă de tatăl tău, ci de-al meu. Poate că domnul doctor, iubindu-te atît de mult, nu vrea să te nenorocească; dar dragostea pe care ţi-o poartă tatăl meu mă îngrijorează tare mult şi n-am curajul să-i spun că-s rivalul lui.*
ROSAURA: *Mă crezi chiar atît de neroadă încît să mă mărit cu domnul Pantalone? Am spus că voi fi mireasă în casa Bisognosi, dar prin asta am înţeles mireasa fiului, nu a tatălui!*
FLORINDO: *Şi totuşi el se amăgeşte cu gîndul că vei fi a lui, şi vai mie dacă descoperă legătura dintre noi!*
ROSAURA: *Voi tăinui această dragoste pînă în clipa cînd tăcerea mea mă va pune în primejdia de-a te pierde.*
FLORINDO: *Cu bine, scumpa mea, şi să-mi fii credincioasă!*

---

1 Urmează două scene din comedia pe care o repetă Placida şi Eugenio.

ROSAURA: *Mă părăsești așa de repede?*
FLORINDO: *Dacă ne surprinde tatăl tău, taina noastră va fi descoperită.*
ROSAURA: *Dar mai e pînă vine acasă.*

SCENA 6

PANTALONE și cei de mai înainte

PANTALONE: (dintre culise): *Ei, oameni buni, e voie?*
FLORINDO: *Aoleo! tata!*
ROSAURA: *Ascunde-te în odaia aceea.*
FLORINDO: *O să-ți vorbească de dragoste.*
ROSAURA: *N-o să mă împotrivesc, ca să nu dau de bănuit.*
FLORINDO: *Să nu te împotrivești, dar numai pînă la un anumit punct.*
ROSAURA: *Hai, haide, pleacă!*
FLORINDO: *O, nefericită iubire, care mă silește să fiu gelos pe propriul meu tată!* (Se retrage.)
PANTALONE: *Nu-i nimeni? Pot să intru?*
ROSAURA: *Poftim, poftim, domnule Pantalone.*
PANTALONE: *Sluga dumitale, domnișoară Rosaura. Ești singură?*
ROSAURA: *Da, domnule, sînt singură. Tata nu-i acasă.*
PANTALONE: *Te superi dacă stau puțin cu dumneata, sau vrei să plec?*
ROSAURA: *Sînteți stăpîn pe voința dumneavoastră, faceți cum vă place.*
PANTALONE: *Mulțumesc, scumpa mea copilă. Binecuvîntată fie gurița care a rostit asemenea cuvinte frumoase!*
ROSAURA: *Mă faceți să rîd, domnule Pantalone.*
PANTALONE: *O! suflet scump, cerul să te ajute! Îmi place să rîzi, să fii veselă, și cînd te văd bine dispusă, simt, într-adevăr, cum îmi crește inima.*
ROSAURA: *Cred că-l căutați pe tata.*

PANTALONE: *Nu, fata mea, nu, nădejdea mea, n-am venit pentru ta-ta, ci pentru ma-ta.*

ROSAURA: *Şi cine e această ma-ta?*

PANTALONE: *Ah, hoţoaico! Ah, ucigaşă a inimii mele! Ştii că sufăr şi că mă prăpădesc după tine.*

ROSAURA: *Mă copleşiţi cu dragostea dumneavoastră.*

PANTALONE: *Să nu mai lungim vorba. Acum, că sîntem singuri şi nu ne aude nimeni, spune-mi, ţi-ar place... ai vrea să te măriţi cu mine?*

ROSAURA: *Domnule, va trebui să vorbiţi cu tata.*

PANTALONE: *Tatăl dumitale mi-e bun prieten şi nădăjduiesc că n-are să se împotrivească. Dar aş vrea să aud din gura ta, sufleţelul meu, cîteva cuvinte care să-mi meargă la biata mea inimă. Aş vrea să-mi spui: Da, dom' Pantalone, te iau, ţin la dumneata şi, măcar că eşti bătrîn, îmi placi tare mult... Dacă mi-ai vorbi aşa, s-ar înfierbînta sîngele în mine.*

ROSAURA: *Nu mă pricep să rostesc asemenea cuvinte.*

PANTALONE: *Spune-mi, copila mea, ai mai fost îndrăgostită?*

ROSAURA: *Nu, domnule, niciodată.*

PANTALONE: *Şi nu ştii ce e aceea dragoste?*

ROSAURA: *Nu, domnule, adevărul este că nu ştiu.*

PANTALONE: *Am să te-învăţ eu, scumpo, am să te-nvăţ eu.*

ROSAURA: *Nu pare a fi un lucru potrivit cu vîrsta dumneavoastră.*

PANTALONE: *Dragostea nu cruţă pe nimeni. Răneşte, deopotrivă, şi pe tineri, şi pe bătrîni; şi atît bătrînii, cît şi tinerii trebuie să-i înţeleagă pe îndrăgostiţi.*

FLORINDO (apărînd): *Atunci fie-vă milă şi de mine, căci şi eu sînt îndrăgostit!*

PANTALONE: *Cum? Tu aici?*

FLORINDO: *Da, tată, mă aflu aici din acelaşi motiv ca şi dumneata.*

PANTALONE: *Drept să spun, tremur de mînie şi de ruşine văzînd că fiul meu mi-a descoperit slăbiciunea. E o mare îndrăzneală din partea ta să mi te înfăţişezi dinaintea ochilor într-o împrejurare aşa de*

periculoasă, dar întîmplarea asta și faptul că s-a dat totul pe față va fi o oprelişte pentru planurile tale și pentru patima mea. Ca să îndrept greşeala pe care-am făcut-o, află că-mi condamn eu însumi slăbiciunea și că mărturisesc că am fost prea uşuratic și prea nebun. Dacă am spus că bătrînii și tinerii care cad pradă dragostei merită să fie compătimiți, am spus-o din pricină că eram orbit de pasiune. Pe de altă parte, bătrînii care au fii nu trebuie să se îndrăgostească, căci își păgubesc familia, iar fiii care au tată nu trebuie să se îndrăgostească fără dezlegarea celui care i-a adus pe lume. Şi acum să ieşim amîndoi din casa asta. Eu de bunăvoie, tu fiindcă trebuie să-mi dai ascultare. Eu ca să te fac să uiți pilda rea pe care ți-am dat-o, tu ca să înveți să trăiești cumpătat, cu mai multă judecată, cu mai mult respect față de părintele tău.

FLORINDO: *Dar, tată...*

PANTALONE: *Haide, am spus să ieşim din casa asta!*

FLORINDO: *Îngăduie-mi...*

PANTALONE: *Ascultă, că, de nu, te arunc pe scară în jos cu mîinile mele!*

FLORINDO (aparte): *Blestemată fie gelozia care m-a făcut să-mi pierd răbdarea!* (Pleacă.)

PANTALONE: *Domnișoară Rosaura, nu știu ce să spun... Te-am iubit, te iubesc și te voi iubi. Dar o singură clipă a hotărît și soarta mea, și a dumitale. Dumneata n-ai să mai fii chinuită de un biet bătrîn, de mine, care-o să mor curînd, sacrificîndu-mi viața cinstei și demnității mele.* (Pleacă.)

ROSAURA: *O, simt că mi-a înghețat sîngele în vine! Cum îmi mai bate inima!* (Sufleurului.) *Suflă mai încet, că partea asta o știu!* (Tare.) *Florindo, descoperit de tatăl lui, nu va mai veni în casa mea și nici nu va mai fi soțul meu? Vai, durerea mă ucide! Vai, suferința...* (Sufleurului.) *Suflă-mi, că nu-mi mai aduc aminte!* (Tare.) *Vai, suferința mă copleşeşte! Nefericită Rosaura, vei mai putea trăi oare fără*

dragul tău Florindo? Și vei putea suferi această dureroasă... (Sufleurului.)*Taci!* (Tare.) *Această dureroasă despărțire? A, nu! Chiar de-ar fi să pierd totul, chiar de-ar fi să-l pierd și să mor, vreau să mă duc pe urmele idolului meu, vreau să înfrîng soarta cea potrivnică... soarta... și vreau ca lumea să știe... Afurisit sufleur care nu se aude! Nu mai vreau să continuu!* (Pleacă.)

SCENA 7

SUFLEURUL, cu textul în mînă, apoi VITTORIA

SUFLEURUL: Curaj, Colombina! E rîndul Colombinei, apoi al lui Arlecchino. Nu se mai termină odată! Blestemată meserie! Trebuie să stai aici cîte trei-patru ore, pînă răgușești, ca pînă la urmă domnii artiști să strige la tine și să nu fie niciodată mulțumiți. A bătut de mult de amiază și Dumnezeu știe dacă domnul director al trupei o să-mi dea măcar să îmbuc și eu acolo, ceva. *(Strigă tare.)* Colombina!

VITTORIA: Aici sînt, aici!

SUFLEURUL: Haide, e tîrziu! *(Intră în cușcă pentru a sufla.)*

COLOMBINA: *Biata domnișoara Rosaura! Biata mea stăpînă! Ce-o fi avînd de plînge atîta? Ei, cunosc eu leacul acestei lingori! Un pui de bărbățel tînăr și bine făcut, care să-i alunge aleanul! Dar vorba e că și eu am nevoie de asemenea leac. Și lui Arlecchino și lui Brighella le sfîrîie călcîiele după mine, dar nu știu pe care să-l aleg. Brighella e prea șiret, Arlecchino prea prost. Istețul o să vrea să facă totul după placul lui, prostănacul n-o să se priceapă să facă după al meu; cu cel șiret n-o să mă împac ziua,*

cu prostul n-o să mă împac noaptea. Dac-aş găsi pe cineva care să-mi dea un sfat, i l-aş cere cu plăcere.

SCENA 8

BRIGHELLA şi ARLECCHINO, care ascultă, şi COLOMBINA

COLOMBINA: *S-a făcut! Am să cutreier oraşul în lung şi-n lat şi cîte femei o să-mi iasă în cale o să le întreb dacă e mai bine să ai un bărbat isteţ, sau unul nepriceput.*

BRIGHELLA (înaintînd): *Isteţ, isteţ!*

ARLECCHINO (înaintînd): *Nepriceput, nepriceput!*

COLOMBINA: *Fiecare-şi trage spuza pe turta lui.*

BRIGHELLA: *Eu spun adevărul.*

ARLECCHINO: *Eu am dreptate.*

BRIGHELLA: *Şi-o să ţi-o dovedesc cu vîrf şi-ndesat.*

ARLECCHINO: *Şi eu tot aşa.*

COLOMBINA: *Bine, care dintre voi o să mă convingă, acela are să fie bărbatul meu.*

BRIGHELLA: *Eu, ca om isteţ ce sînt, o să mă zbat şi o să trudesc ca să nu-ţi lipsească niciodată mîncarea din casă.*

COLOMBINA: *Asta e o comoară la casa omului!*

ARLECCHINO: *Eu, ca un nepriceput ce mă aflu şi pe care nu-l taie capul la nimic, o să-i las pe prieteni să aducă în casă mîncare şi băutură.*

COLOMBINA: *Nici aşa n-ar fi rău.*

BRIGHELLA: *Eu, ca om isteţ care ştie să-şi apere onoarea, o să te fac respectată de toţi.*

COLOMBINA: *Îmi place.*

ARLECCHINO: *Eu, ca om nepriceput şi paşnic, o să fac aşa ca să fii iubită de toţi.*

COLOMBINA: *Nici asta nu-mi displace.*

BRIGHELLA: *Eu, ca om isteț, am să orînduiesc strașnic gospodăria.*

COLOMBINA: *Bine.*

ARLECCHINO: *Eu, ca un nepriceput, o s-o las în seama ta.*

COLOMBINA: *Mai bine!*

BRIGHELLA: *De-o să vrei să te distrezi, o să te însoțesc pretutindeni.*

COLOMBINA: *Foarte bine!*

ARLECCHINO: *Eu, dac-ăi vrea să te plimbi, te-oi lăsa să te duci singură unde-ți place.*

COLOMBINA: *Nici că se poate mai bine!*

BRIGHELLA: *Eu, dac-o să văd că vreun domnișor e obraznic, o să-l iau la goană.*

COLOMBINA: *Bravo!*

ARLECCHINO: *Eu, dac-o să văd pe careva dîndu-ți tîrcoale, o să-l las în pace.*

COLOMBINA: *Perfect!*

BRIGHELLA: *Eu, dac-o să găsesc pe careva în casă, îl cotonogesc!*

ARLECCHINO: *Iar eu o să-i țin lumînarea, să-i fac lumină.*

BRIGHELLA: *Ce spui?*

ARLECCHINO: *Ce părere ai?*

COLOMBINA: *Acum, cînd v-am auzit părerile, găsesc că Brighella e prea aspru, iar Arlecchino prea răbdător. Eu zic să vă topiți amîndoi, așa că din doi nebuni să faceți un înțelept, și atunci o să mă mărit cu voi.* (Pleacă.)

BRIGHELLA: *Arlecchino!*

ARLECCHINO: *Brighella!*

BRIGHELLA: *Tu ce zici?*

ARLECCHINO: *Tu ce zici?*

BRIGHELLA: *Tu, care ești moale ca o macaroană, te poți topi mai ușor.*

ARLECCHINO: *Ba mai curînd tu, care ești ca un tăiețel.*

BRIGHELLA: *Ajunge. Nu mai stau de vorbă cu de-alde tine.*

ARLECCHINO: *Știi cum am putea face? Colombina se pricepe să fie și șireată, și isteață, cînd vrea, așa ca să ne amestecăm amîndoi împreună cu ea și din toate aluaturile o să facem o cocă de pesmeți numai bună pentru ocnași!* (Pleacă.)

SCENA 9

BRIGHELLA, apoi ORAZIO și EUGENIO

BRIGHELLA: *Ăsta, după cum văd eu, e și neghiob, și isteț; dar aș fi un prost dacă l-aș lăsa să mă ducă de nas. Aici trebuie cap, trebuie dibăcie. Ca un cîrmaci care, aflîndu-se în largul mării cînd îl apucă furtuna și-l bate vîntul din toate părțile, poruncește marinarilor să coboare pînzele, așa voi da și eu porunci către marinarii gîndurilor mele...*

ORAZIO: Ajunge, ajunge!

ANSELMO: Vă sînt foarte obligat pentru bunăvoință. Dar de ce nu vreți să-mi termin scena?

ORAZIO: Fiindcă alegoriile și comparațiile acestea nu mai sînt la modă.

ANSELMO: Și totuși, cînd se spun, lumea le aplaudă.

ORAZIO: Trebuie să vedem însă cine aplaudă. Oamenii învățați nu se mai mulțumesc cu asemenea lucruri. Afurisită drăcovenie! Să compari un îndrăgostit cu un cîrmaci în plină mare, și-apoi să zici: *Marinarii gîndurilor mele!* Poetul n-a scris trăsnăile astea. E o comparație pe care ai scos-o din capul tău.

ANSELMO: Atunci nu trebuie să fac comparații?

ORAZIO: Nu, domnule.

ANSELMO: Nu trebuie să caut alegorii?

ORAZIO: Nici atît.

ANSELMO: Cu cît muncești mai puțin, cu atît e mai sănătos. *(Pleacă.)*

SCENA 10

ORAZIO şi EUGENIO

ORAZIO: Ai văzut? Iată de ce trebuie să căutăm a-i ţine pe actori legaţi de text, căci altfel lunecă tare uşor în genul vechi şi în neverosimil.

EUGENIO: Trebuie deci înlăturate cu desăvîrşire comediile cu improvizaţii?

ORAZIO: În întregime, nu; ba chiar e bine ca italienii să păstreze şi să facă mai departe ceea ce n-au avut curajul să facă alte naţiuni. Francezii spun că actorii italieni sînt îndrăzneţi, că se avîntă să improvizeze în public; dar ceea ce e cutezanţă la actorii neiscusiţi e virtute la artiştii talentaţi. Există şi actori excepţionali care, spre cinstea Italiei şi gloria artei noastre, culeg nenumărate aplauze şi merg din triumf în triumf datorită minunatului privilegiu de-a improviza în public pe baza unui subiect dat şi fac asta cu tot atîta eleganţă ca şi un poet care scrie.

EUGENIO: De obicei, însă, măştile [1] îşi scot sufletul ca să joace după un text scris.

ORAZIO: Cînd textul e atrăgător, scînteietor şi bine adaptat la caracterul personajului care trebuie să-l spună, orice mască cu talent îl învaţă bucuros.

EUGENIO: Comediile noastre de caracter nu s-ar putea juca oare fără aceste măşti?

ORAZIO: Vai de noi dacă am introduce o asemenea inovaţie! Nu e încă timpul s-o facem! Niciodată nu trebuie să te pui împotriva tuturor. Odinioară, oamenii mergeau la teatru numai ca să rîdă şi nu voiau să vadă pe scenă decît măşti; şi dacă rolurile serioase erau ceva mai lungi, se plictiseau de

---

[1] Personaje-tip din *commedia dell'arte*, care improvizează în orice comedie potrivit rolului invariabil pe care-l deţin şi în care actorul respectiv s-a specializat. Numele acestor personaje provine de la măştile pe care le poartă pe scenă (n.r.).

moarte. Acum, ascultă cu plăcere rolurile serioase, gustă cuvintele şi le plac şi întîmplările, apreciază morala şi rîd de glumele usturătoare, luate chiar din viaţă; dar le place să vadă şi măşti, aşa că nu trebuie să le înlăturăm cu totul, ba dimpotrivă, să căutăm a le da un loc şi a le păstra în latura bună a caracterului lor ridicol, cea mai plăcută şi mai atrăgătoare dintre părţile grave ale piesei.

EUGENIO: Nu e de loc uşor să scrii o piesă în felul acesta.

ORAZIO: E o tehnică nouă, îndrăgită de toţi. Nu va trece mult şi cele mai de seamă talente se vor strădui s-o îmbunătăţească, aşa cum doreşte din toată inima acela care a descoperit-o.

SCENA 11

PETRONIO şi cei de mai înainte

PETRONIO: Sluga, domnii mei...

ORAZIO: Cu plecăciune, domnu Petronio.

PETRONIO: Aş vrea şi eu să-mi repet scenele, dar mi se pare că nu prea aveţi chef.

ORAZIO: Pentru dimineaţa asta ajunge. O să mai repetăm şi după-amiază.

PETRONIO: Eu stau departe şi mi-e greu să mă duc acasă şi-apoi să mă întorc.

EUGENIO: Ei, atunci ai să iei masa la domnul Orazio, căci mă gîndesc să rămîn şi eu.

ORAZIO: Domnilor, luaţi loc.

SCENA 12

SUFLEURUL, din scenă; apoi ANSELMO, LELIO şi cei de mai înainte

SUFLEURUL *(lui Orazio)*: Dacă-i aşa, rămîn şi eu să profit de amabilitatea dumitale.

ORAZIO: Da, domnule, cu plăcere. *(Sufleurul vine alături de ceilalți.)*
ANSELMO: Domnule Orazio, ești atît de bun cu mine, că n-o să-mi refuzi o favoare.
LELIO *(face o reverență)*.
ORAZIO: Spune, și dacă pot, te servesc.
LELIO *(face o nouă reverență)*.
ANSELMO: E aici și domnul Lelio. Vrea să se facă actor. E deștept și îndemînatic. Trupa noastră are nevoie și de un alt amorez... fă-mi binele ăsta și o să-ți fiu recunoscător!
LELIO *(face din o reverență)*.
ORAZIO: De dragul scumpului meu domn Anselmo primesc cu plăcere, dar cine mă încredințează c-o să reușească?
ANSELMO: Să-l punem la încercare. Ești bun, domnule Lelio, să faci o mică probă?
LELIO: Sînt din cale-afară de mulțumit! Îmi pare însă rău că n-o pot face chiar acum... nu mi-am băut încă ciocolata, și vocea, ca și stomacul de altfel, mi-e cam slabă.
ORAZIO: Atunci întoarce-te după-masă, și-o să facem proba atunci.
LELIO: Și, între timp, unde să mă duc?
ORAZIO: Du-te acasă și te întorci pe urmă.
LELIO: Dar eu n-am casă.
ORAZIO: Atunci unde stai?
LELIO: Nicăieri.
ORAZIO: De cînd ești în Veneția?
LELIO: De ieri.
ORAZIO: Și ieri unde-ai mîncat?
LELIO: Nicăieri.
ORAZIO: Ieri n-ai mîncat nimic?
LELIO: Nici ieri, nici în dimineața asta.
ORAZIO: Dar, atunci, cum ai să faci?...
EUGENIO: Domnule poet, vino să prînzești la directorul trupei.

LELIO: Primesc cu plăcere invitația dumneavoastră, domnule director, fiindcă tocmai asta-i partea slabă a poeților.

ORAZIO: Eu nu te primesc ca poet, ci ca actor.

PETRONIO: Vino, vino, domnule, fiindcă asta-i și partea slabă a actorilor atunci cînd se fac repetițiile.

ORAZIO: Ah, dumnezeule! Cu ăștia ies la pepeni!

LELIO: S-a făcut, să nu mai vorbim. Astăzi o să vedeți de ce sînt eu în stare.

PETRONIO: Și-o să începem să vedem asta la masă.

SCENA 13

VITTORIA și cei de mai înainte

VITTORIA: Domnule Orazio, bate la poartă o străină, toată numai cîrlionți, numai temperament, cu pelerină, cu pălărioară, și întreabă de directorul trupei.

ORAZIO: Să poftească!

LELIO: N-ar fi mai bine s-o primim după-masă?

ORAZIO: Mai întîi să vedem ce vrea.

VITTORIA: S-o chemăm înăuntru.

ORAZIO: Trimite un servitor.

VITTORIA: Ei, tot sînt eu slujnică pe scenă; ia să fiu și de-adevărat. *(Pleacă.)*

SCENA 14

PLACIDA, BEATRICE și cei de mai înainte

PLACIDA: Ce aer nobil! Ce aer nobil!

BEATRICE: Ce frumusețe! Ce frumusețe!

ORAZIO: Ce s-a întîmplat, doamnele mele?

PLACIDA: Urcă scara o străină încîntătoare.

BEATRICE: Are şi servitor în livrea. O fi vreo doamnă din lumea mare.
ORAZIO: O s-o vedem îndată. Iat-o!

SCENA 15

ELEONORA, urmată de un paj, şi cei de mai înainte

ELEONORA: Sluga domniilor-voastre.
ORAZIO: Sluga preaplecată, doamna mea.

(Femeile fac reverenţe, iar bărbaţii rămîn cu pălăria în mînă.)

ELEONORA: Dumneavoastră sînteţi actori?
ORAZIO: Da, doamnă, la ordinele dumneavoastră.
ELEONORA: Cine e directorul trupei?
ORAZIO: Eu, sluga dumneavoastră.
ELEONORA *(către Placida)*: Şi aceasta e prima actriţă a trupei?
PLACIDA *(cu o reverenţă)*: La dispoziţia dumneavoastră.
ELEONORA: Bravo, ştiu că meriţi titlul acesta!
PLACIDA: Mulţumesc pentru amabilitate.
ELEONORA: Mă duc cu plăcere la teatru, şi cînd se fac glume, rîd ca o nebună.
ORAZIO: Spuneţi-mi, vă rog, cu cine am onoarea să vorbesc, ca să nu comit vreo impoliteţe!
ELEONORA: Sînt o virtuoasă a muzicii.

(Se uită cu toţii unii la alţii, iar bărbaţii îşi pun pălăriile pe cap.)

ORAZIO: Sînteţi deci cîntăreaţă, nu?
ELEONORA: Sînt o virtuoasă a muzicii.
ORAZIO: Predaţi poate muzica?
ELEONORA: Nu, domnule, cînt.
ORAZIO: Sînteţi deci cîntăreaţă!
PLACIDA *(Eleonorei)*: Sînteţi primadonă?

ELEONORA: Uneori.
PLACIDA (*luîndu-o în derîdere*): Bravo, am să vin să vă văd şi eu!
PETRONIO: Şi eu, doamnă, cînd văd cum se strîmbă cîntăreţele mor de rîs!
LELIO: Scuzaţi-mă, dar nu sînteţi dumneavoastră doamna Eleonora?
ELEONORA: Ba da, domnule, chiar eu sînt.
LELIO: Nu ţineţi minte c-aţi jucat într-o dramă de-a mea?
ELEONORA: Unde? Nu-mi amintesc.
LELIO: La Florenţa.
ELEONORA: Şi cum se numea drama?
LELIO: *Didona în stil burlesc* [1].
ELEONORA: Da, domnule, e adevărat, chiar eu eram protagonista. Impresarul a dat însă faliment din pricina libretului.
LELIO: Toată lumea spunea că din pricina primadonei.
BEATRICE: Prin urmare jucaţi în opere bufe?
ELEONORA: Da, doamnă, uneori.
BEATRICE: Atunci cum de mai veniţi să rîdeţi de bufoneriile actorilor?!
ELEONORA: Să vă spun! Îmi place aşa de mult felul vostru de-a fi, încît m-aş alipi cu plăcere de trupa voastră.
ORAZIO: Vreţi să fiţi actriţă?
ELEONORA: Eu, actriţă?
ORAZIO: Dar atunci ce să faceţi aici la noi?
ELEONORA: Vreau să cînt *intermezzo*-urile. [2]
ORAZIO: Vă rămîn foarte obligat pentru bunăvoinţă...
ELEONORA: Partenerul mi-l găsesc singură, şi cu o sută de ţechini achitaţi spezele amîndurora.

---

[1] În stil glumeţ, de parodie (de la cuvîntul italian *burla*, care înseamnă glumă) (n.r.).

[2] Parte cîntată, adăugată la unele comedii clasice, neavînd nici o legătură cu piesa respectivă şi reprezentată între acte, pentru a nu se plictisi spectatorii (n.r.).

ORAZIO: Doar o sută de țechini?
ELEONORA: Deplasări, cazare, mici cheltuieli de toaletă... acestea se înțeleg de la sine.
ORAZIO: Bineînțeles, căci așa se obișnuiește.
ELEONORA: Aceste *intermezzi* le avem noi; vom face patru, în mod obligatoriu, pentru fiecare spectacol, și dacă vreți mai multe, o să ne faceți un cadou de zece țechini pentru fiecare plus.
ORAZIO: Nici asta nu-i rău...
ELEONORA: Cît privește orchestra, trebuie să cuprindă un număr suficient de muzicanți.
ORAZIO: Se înțelege de la sine.
ELEONORA: Haine noi...
ORAZIO: Am croitor permanent.
ELEONORA: Pajul meu interpretează rolurile mute și se va mulțumi cu ce-o să-i dați.
ORAZIO: Pajul e și el modest!
ELEONORA: Treaba, deci, s-a făcut, pare-mi-se.
ORAZIO: Cum nu se poate mai bine.
ELEONORA: Așa că...
ORAZIO: Așa că, doamnă, noi nu avem nevoie de dumneavoastră.
TOȚI: *(cu veselie)*: Bravo, bravo!
ELEONORA: Cum? Îmi faceți un asemenea afront?
ORAZIO: Credeți, doamnă, că actorii au nevoie de ajutorul muzicii ca să se bucure de succes? E drept că arta noastră s-a umilit un timp pînă la a cerși ajutorul muzicii ca să atragă lumea la teatru. Dar, slavă Domnului, acum oamenii s-au trezit! Eu nu vreau să arăt meritele sau lipsurile profesorilor de canto, dar părerea mea e că atît actorul, cît și muzicantul sînt valoroși atunci cînd își cunosc meseria; deosebirea e că noi, pentru a apărea pe scenă, sîntem obligați să studiem, pe cînd voi învățați ca papagalii cîteva arii, cu care, tot repetîndu-le, reușiți pînă la urmă să culegeți aplauze. Doamnă virtuoasă a muzicii, vă salut! *(Pleacă.)*

ELEONORA: Asta-i: actorii comici au duşmănit întotdeauna pe cîntăreţi.

PLACIDA: Nu-i adevărat, doamnă, nu-i adevărat! Actorii ştiu să-i respecte pe cîntăreţii de talent şi de treabă; iar cîntăreţii îi respectă în aceeaşi măsură pe actorii cinstiţi şi merituoşi. Dacă dumneta ai fi fost o virtuoasă cu renume, nu te-ai fi oferit să cînţi *intermezzo*-urile din comedii. Dar dacă ţi-ar fi reuşit măcar şi asta, tot ţi-ai fi îmbunătăţit situaţia, căci e preferabil să trăieşti între actori mediocri, aşa cum sîntem noi, decît printre muzicieni proşti, cum ai făcut pînă acum. Doamnă, cu plecăciune... *(Pleacă.)*

ELEONORA: E o actriţă care trebuie să fi jucat rolul vreunei prinţese şi-şi închipuie că-l mai joacă încă!

BEATRICE: Ca şi dumneata, care trebuie să fi văzut coperţile vreunor caiete de muzică şi te şi crezi virtuoasă! S-a dus timpul, doamnă, cînd muzica avea întîietate faţă de arta comică! Acum teatrul este şi el plin de nobili; şi dacă odinioară aceştia veneau la voi ca să admire, iar la noi ca să rîdă, acum vin la noi ca să guste o comedie, şi la voi ca să se distreze! *(Pleacă.)*

ELEONORA: Actriţele astea sînt prea îndrăzneţe! Domnii mei, n-aş fi crezut c-o să vă purtaţi cu mine în halul ăsta.

EUGENIO: La aşa vorbă, aşa răspuns. Ne-am fi purtat cu totul altfel dacă şi dumneata te-ai fi prezentat altfel.

ELEONORA: Noi, virtuoasele muzicii, vorbim aproape toate în felul ăsta.

EUGENIO: Şi noi, actorii, răspundem în felul ăsta. *(Pleacă.)*

ELEONORA: Blestemat fie ceasul cînd am venit aici!

PETRONIO: Desigur, nu se cuvenea să vă spurcaţi măiestrele dumneavoastră picioare pe podelele teatrului comic!

ELEONORA: Dumneata cine eşti?

PETRONIO: Doctorul, la ordinul dumneavoastră.

ELEONORA: Doctor de comedie.

PETRONIO: Aşa cum dumneata eşti virtuoasă în muzică pentru scenă.

ELEONORA: Cu alte cuvinte, doctor fără ştiinţă.

PETRONIO: Cu alte cuvinte, virtuoasă în muzică din acelea care nu ştiu nici să scrie, nici să citească. *(Pleacă.)*

ELEONORA: Asta e prea mult! Dacă mai rămîn aici, îmi stric reputaţia. Vreau să plec!

ANSELMO: Doamnă, dacă vreţi să luaţi masa împreună cu actorii, poftiţi.

ELEONORA: O, dumneata eşti un om cumsecade şi politicos.

ANSELMO: Nu eu sînt stăpînul casei, dar directorul trupei mi-e foarte prieten, şi dac-o să-i spun că v-am poftit la masă, o să vă primească cu plăcere.

ELEONORA: Numai că femeile n-or să mă mai respecte.

ANSELMO: Dacă o să vă purtaţi cu modestie, o să vedeţi c-or să fie foarte amabile.

ELEONORA: Du-te la directorul trupei şi spune-i că, dacă mă invită, o să mă hotărăsc, poate, să vin.

ANSELMO: Mă duc îndată. *(Aparte.)* Muzica acestei doamne e soră geamănă cu poezia domnului Lelio. Te înspăimînţi de-atîta foamete! *(Pleacă.)*

LELIO: Doamnă Eleonora, mie, care-ţi sînt vechi prieten şi cunoscut, îmi poţi vorbi deschis. Cum îţi merg treburile?

ELEONORA: Destul de rău. Impresarul operei în care cîntam a dat faliment; am pierdut deci leafa şi-a trebuit să fac această călătorie pe spezele mele; şi, dacă vrei să ştii adevărul, nu mai am decît ceea ce vezi pe mine.

LELIO: Şi eu, doamna mea, mă aflu în aceeaşi situaţie, şi, dacă vrei să procedezi ca mine, atunci o să mai scapi şi dumneata de necazuri.

ELEONORA: Şi ce te-ai hotărît să faci?

LELIO: Fac pe actorul comic.

ELEONORA: Și va trebui să mă umilesc și eu pînă-n-tratîta?
LELIO: Doamnă, cum stai cu pofta de mîncare?
ELEONORA: Destul de bine.
LELIO: Eu chiar foarte bine! Să mergem să prînzim, și mai vorbim noi pe urmă.
ELEONORA: Directorul trupei nu mi-a trimis încă invitația.
LELIO: N-are importanță. Să mergem, că e un om de treabă. N-o să te refuze.
ELEONORA: Îmi vine cam greu.
LELIO: Dacă dumitale îți vine cam greu, află că mie nu-mi vine. Mă duc s-aud melodia lingurilor, care e cea mai frumoasă muzică din lume! *(Pleacă.)*
ELEONORA: Pajule, ce facem?
PAJUL: Pe mine, unul, foamea mă chinuie rău de tot.
ELEONORA: Mergem sau nu mergem?
PAJUL: Să mergem, pentru numele lui dumnezeu!
ELEONORA: Trebuie să-mi înfrîng rușinea. Ce să fac? Să ajung actriță? Am să mă hotărăsc după ce-oi lua masa cu actorii. În fond, totul nu e decît teatru și s-ar putea ca dintr-o cîntăreață proastă să devin o actriță mediocră. Cîte colege de-ale mele n-ar urma calea asta, dacă ar putea! E mult mai bine să-ți cîștigi pîinea prin truda ta, decît să dai prilej de clevetiri. *(Pleacă împreună cu pajul.)*

ACTUL III

SCENA I

ORAZIO şi EUGENIO

EUGENIO: Iată că trupa noastră s-a completat. Domnul Lelio şi doamna Eleonora suplinesc cele două personaje care ne lipseau.

ORAZIO: Cine ştie însă dac-or fi în stare să joace?!

EUGENIO: O să-i încercaţi; eu cred că se vor descurca destul de bine.

ORAZIO: Apoi va trebui să supraveghem şi felul lor de viaţă. Unul are în cap poezia, cealaltă muzica; n-aş vrea să mă tulbure cu ideile lor! Ştii doar că, mai presus de orice, ţin ca în trupa mea să fie linişte şi că preţuiesc mai curînd un actor cu deprinderi frumoase decît unul iscusit, dar zurbagiu şi necuviincios.

EUGENIO: Ai dreptate. Armonia dintre colegi contribuie la buna reuşită a unei comedii. Acolo unde sălăşluiesc zîzaniile, duşmăniile, rivalităţile şi gelozia, toate lucrurile merg prost.

ORAZIO: Nu înţeleg totuşi cum de s-a hotărît atît de iute doamna Eleonora să se facă actriţă.

EUGENIO: Nevoia a îndemnat-o să-şi cîştige în felul acesta bucata de pîine.

ORAZIO: Şi cînd o să se ajungă, o să întoarcă spatele binefăcătorului, aşa cum fac atîţia şi atîţia.

EUGENIO: Oamenii au fost întotdeauna la fel.

ORAZIO: Nerecunoştinţa e un mare păcat.

EUGENIO: Şi totuşi numărul nerecunoscătorilor e atît de mare!

ORAZIO: Uită-te la domnul Lelio cum studiază ca să-şi arate destoinicia.

EUGENIO: O să vină îndată la dumneata ca să-l asculţi. Nu vreau să-i mai dau şi eu emoţii.

ORAZIO: Da, bine faci că pleci. Du-te la doamna Eleonora, şi cînd termin cu poetul, trimite-mi-o pe virtuoasă.

EUGENIO: Poet necioplit şi virtuoasă ridicolă! *(Pleacă.)*

SCENA 2

ORAZIO, apoi LELIO

ORAZIO: Uitaţi-vă cu cîtă gravitate calcă domnul Lelio! Probabil că repetă vreun rol.

LELIO: *Am fost să-mi revăd iubita şi, cum n-am avut norocul s-o găsesc, vreau să mă duc s-o caut în piaţă.*

ORAZIO: Domnule Lelio, cui ai de gînd să i te adresezi?

LELIO: Interpretez, nu vedeţi?

ORAZIO: Înţeleg eu că interpretezi, dar, în timp ce interpretezi, cu cine vorbeşti?

LELIO: Vorbesc cu mine însumi. E un monolog.

ORAZIO: Şi vorbindu-ţi dumitale însuţi spui: *Am fost să-mi revăd iubita*? Nimeni nu vorbeşte aşa cu el însuşi. S-ar zice că vii în scenă ca să povesteşti cuiva unde ai fost.

LELIO: Ei bine, vorbesc cu publicul...

ORAZIO: Aici voiam să te aduc. Nu-ţi dai seama că cu publicul nu se vorbeşte? Că actorul trebuie să-şi închipuie, cînd e singur, că nu-l aude şi nu-l vede nimeni?! A vorbi cu publicul e un viciu groaznic şi nu trebuie îngăduit cu nici un preţ!

LELIO: Dar mai toţi actorii care improvizează fac la fel, şi în aproape toate monologurile actorii povestesc publicului unde au fost şi unde au de gînd să meargă.

ORAZIO: Rău fac, foarte rău, şi asemenea exemple nu trebuie urmate.

LELIO: Atunci trebuie să dispară monologurile?

ORAZIO: Nu, domnule, monologurile sînt necesare ca să explice sentimentele, stările sufleteşti, ca să faci cunoscut publicului propriul tău caracter, să arăţi efectele şi schimbările pasiunilor.

LELIO: Dar cum se fac monologurile fără să te adresezi publicului?

ORAZIO: Foarte simplu. Ascultă cum sună monologul dumitale dispus în mod firesc. În loc să spui: *Am fost la frumoasa mea şi nu am găsit-o; mă duc s-o caut* etc., spui aşa: *O, soartă nemiloasă, tu, care mi-ai interzis bucuria de-a o revedea în propria-i casă pe iubita mea, îngăduie-mi s-o pot reîntîlni...*

LELIO: În piaţă...

ORAZIO: Oh! Asta întrece orice! Vrei să te duci să-ţi întîlneşti iubita în piaţă?

LELIO: Da, domnule, în piaţă! Îmi închipui că frumoasa mea e vînzătoare de mărunţişuri, şi dacă m-aţi fi lăsat să termin, aţi fi auzit, în expunerea subiectului, cine sînt eu, cine e ea, cum ne-am îndrăgostit unul de altul şi ce planuri am în vederea căsătoriei noastre.

ORAZIO: Şi toate astea voiai să ţi le spui dumitale însuţi? Învaţă, ca o regulă generală, că expunerea subiectului unei comedii nu se face niciodată de către o singură persoană, căci nu-i firesc ca cineva, care vorbeşte de unul singur, să-şi povestească lui însuşi propriile-i aventuri. La actorii noştri e obiceiul ca în prima scenă subiectul să fie expus sau de Pantalone cu doctorul, sau de stăpîn cu servitorul lui, sau de stăpînă cu camerista. Dar

adevăratul mijloc de a prezenta subiectul unei comedii fără să plictisești publicul e acela de-a împărți acțiunea în mai multe scene și de-a o clarifica încetul cu încetul, spre bucuria și surpriza spectatorilor.

LELIO: Ei bine, domnule Orazio, nu mai vreau să joc în felul acesta, improvizînd adică. Dumneavoastră aveți niște reguli nu tocmai obișnuite, și eu, care sînt începător, le cunosc mai puțin decît ceilalți. Am să joc ceva din piesele studiate.

ORAZIO: Bine, numai că-ți trebuie timp pînă să înveți un rol, ca să te pot asculta.

LELIO: Am să interpretez o compoziție proprie.

ORAZIO: Foarte bine, începe. Te ascult.

LELIO: Am să interpretez un fragment de comedie în versuri.

ORAZIO: Perfect. Dar, spune drept, sînt ale dumitale versurile?

LELIO: Mi-e teamă că nu!

ORAZIO: Atunci ale cui sînt?

LELIO: Am să vă spun după aceea. Iată o scenă între tată și fiică; tatăl vrea s-o convingă să nu se mărite.

Copila mea, ce-mi ești atît de dragă,
Că-n stare n-am să fiu să-ți spun vreodată
(Și știi cîte-am făcut eu pentru tine!),
Nainte să te legi cu lanțul crîncen
Al căsniciei, știi tu ce năpaste
Ascunde-n ea plăcerea conjugală?
Junețea, frumusețea, daruri scumpe
Ale femeii sînt încătușate
De căsnicie, anii trec în fugă,
Vin și copiii! Cîte griji, copiii!
Îi porți în sîn și îi aduci pe lume,
Îi alăptezi, îi crești! Atîta trudă,
Că te și-apucă groaza! Și-apoi, dacă-i
Gelos bărbatul, neîngăduindu-ți

Tot ceea ce el umblă să găsească?
Gîndește-te, copila mea, gîndește,
Și, după ce vei chibzui mai bine,
Vei fi un tată care te-o-nțelege,
Cum sînt acum un tată ce-ți dă sfaturi!

ORAZIO: Ca să-ți spun drept, nu prea aduc a versuri.

LELIO: Vreți să vă dați seama dacă sînt versuri? Dacă știi cum să le iei, par versuri. *(Recită aceleași versuri în mod declamator, ca să arate în mod clar metrul.)*

ORAZIO: E drept, sînt versuri, deși la început nu păreau versuri. Dragă prietene, spune-mi, cine le-a scris?

LELIO: Ar fi trebuit să le cunoașteți.

ORAZIO: Și totuși nu le cunosc.

LELIO: Sînt ale autorului dumneavoastră de comedii.

ORAZIO: Cum se poate, căci el n-a scris încă comedii în versuri?!

LELIO: Într-adevăr, n-a avut de gînd să scrie în versuri, dar mie, care sînt poet, mi-a încredințat această scenă.

ORAZIO: Așadar, îl cunoști?

LELIO: Îl cunosc și cred c-o să ajung și eu să compun comedii ca ale lui.

ORAZIO: Ei, fătul meu, pentru asta e nevoie ca mai întîi să pierzi în teatru cam tot atîția ani cîți a pierdut și el, și-abia după aceea poți nădăjdui să faci și dumneata ceva! Crezi că el a devenit scriitor de comedii peste noapte? Nu, ci încetul cu încetul, și după un studiu îndelungat, după multă practică și după o continuă și neobosită pătrundere a teatrului, a obiceiurilor și a națiunilor, în ce au fiecare dintr-însele mai deosebit.

LELIO: Pe scurt, sînt bun de actor?

ORAZIO: Destul de bun!

LELIO: Mă primiți în trupa dumneavoastră?

ORAZIO: Te primesc cu dragă inimă.

LELIO: Dacă e așa, mă declar mulțumit. Ocupația mea va fi de acum înainte aceea de actor și mă voi lipsi de plăcerea de-a compune; mai ales că, după cîte înțeleg, regulile unei comedii sînt tot atît de numeroase, ca să zic așa, cît și cuvintele care o alcătuiesc! *(Pleacă.)*

SCENA 3

ORAZIO, apoi ELEONORA

ORAZIO: Tînărul ăsta e tare dezghețat. Pare nițel cam fluieră-vînt, cum spun florentinii, dar în teatru ai întotdeauna nevoie de un asemenea om, căruia să-i poți încredința roluri ceva mai neobișnuite.

ELEONORA: Sluga, domnule Orazio.

ORAZIO: Cu plecăciune, onorată doamnă virtuoasă.

ELEONORA: Nu mă mai chinuiți! Îmi dau prea bine seama de felul nepoliticos în care m-am prezentat în fața dumneavoastră, deși eram în situația de-a vă cere ajutor. Defect profesional. Dar purtarea plină de bunăvoință și de modestie a actrițelor dumneavoastră m-a făcut să le îndrăgesc și pe ele și pe dumneavoastră toți. Văd că trebuie dezmințită zicala care spune că actrițele n-au obiceiuri prea frumoase și că-și scot cîștigul nu numai de pe urma scenei, ci și pe altă cale.

ORAZIO: Spre bucuria noastră nu numai că am izgonit de pe scenă apucăturile proaste, dar chiar și certurile. Nu se mai aud cuvinte murdare, sau cu subînțeles, și nici discuții nedemne. Nu se mai fac glume îndrăznețe și gesturi jignitoare; nu se mai văd scene deșănțate, care să servească altora drept pildă. Fetele pot veni la spectacol fără teama de-a învăța lucruri urîte sau rele.

ELEONORA: Ei bine, vreau să fiu actriță de comedie, așa că vă rog să mă ajutați.

ORAZIO: Ajută-te în primul rînd singură; asta înseamnă că trebuie să studiezi, să tragi bine cu ochiul la ce fac alții, să-ți înveți temeinic rolurile și, mai ales, dacă vezi că ești nițel aplaudată, să nu-ți închipui c-ai devenit o mare actriță. Nu te încrede dacă-i auzi că bat din palme. Mulți aplaudă din obișnuință, alții din pasiune, unii din plăcere, alții din obligație, iar mulți fiindcă sînt plătiți de protectori.

ELEONORA: Eu n-am protectori.

ORAZIO: Ai fost cîntăreață și n-ai protectori?

ELEONORA: Nu, n-am, și vă rog să mă ajutați.

ORAZIO: Eu sînt directorul trupei și-i iubesc pe toți deopotrivă; dorința mea e ca să aibă succes cu toții, atît în interesul lor, cît și în al meu; nu favorizez pe nimeni, și mai ales pe femei, fiindcă, oricît ar fi ele de cumsecade, tot se invidiază.

ELEONORA: Dar nu vreți nici măcar să vedeți dacă sînt în stare să susțin rolul de actriță de mîna a treia pe care mi l-ați dat?

ORAZIO: O, asta da, căci interesul îmi cere să mă asigur de priceperea dumitale.

ELEONORA: Am să vă spun o parte dintr-un recitativ pe care-l cunosc.

ORAZIO: Dar nu cu muzică.

ELEONORA: Am să-l spun fără muzică. Voi recita o scenă din *Didona în stil burlesc*, compusă de domnul Lelio.

ORAZIO: Din piesa aceea care l-a dus pe impresar la faliment?

ELEONORA: Ascultați! *(Se întoarce spre Orazio și recită.)*

Enea, Asiei lumină...

ORAZIO: Fii amabilă și întoarce-te spre public.

ELEONORA: Dar trebuie să vorbesc cu Enea!

ORAZIO: Foarte bine; stai cu pieptul spre public, iar capul îl miști ușor și grațios spre personaj. Privește:

Enea, Asiei lumină...

ELEONORA: La operă nu mi s-a arătat așa...

ORAZIO: Știu prea bine că voi nu țineți seama decît de cadență.

ELEONORA:

Enea, Asiei lumină,
Tu, Vènerei iubit fecior,
Și-acestor raze dulci unic amor,
Vezi tu cum în Cartagina cea pruncă
Venirea ta, ferice, mîngîiază
Chiar turnuri ce dansează sarabanda?

ORAZIO: Ajunge, nu mai continua, pentru numele lui dumnezeu!

ELEONORA: De ce? Recit chiar atît de rău?

ORAZIO: Nu, cît privește felul în care reciți, sînt mulțumit, dar nu pot suporta să fie ridiculizate minunatele versuri din *Didona*. Dacă aș fi știut că domnul Lelio și-a bătut joc de dramele unui poet atît de celebru și de venerabil[1], nu l-aș fi primit în trupa mea, dar se va feri să mai facă asemenea lucruri! Sîntem prea îndatorați față de operele acelui mare poet, de la care am învățat atîta.

ELEONORA: Așadar, socotiți c-o să mă pot descurca în teatru?

ORAZIO: Pentru o începătoare, merge... Vocea nu e sigură, dar asta se cîștigă cu timpul. Nu uita să accentuezi ultimele silabe, ca să se înțeleagă ce spui. Recită de preferință încet, dar nu exagera, iar la pasajele importante ridică vocea și accen-

---

1 *Pietro Metastasio* (1698–1782), autorul dramei *Didona părăsită*.

tuează cuvintele mai tare ca de obicei. Păzește-te mai ales de tonul cîntat, declamator, și recită în mod firesc, așa cum ai vorbi, căci comedia, fiind o imitare a naturii, trebuie să redea totul în modul cel mai verosimil. În privința gestului, și acesta trebuie să fie cît mai firesc. Mișcă mîinile după sensul cuvintelor. Gesticulează mai ales cu dreapta, rareori cu stînga, și fii atentă să nu le miști în același timp pe amîndouă, în afară de cazul cînd e vorba de un acces de mînie, de-o surpriză sau de un gest de exclamare; ține minte, ca o regulă generală, că gesticulația trebuie s-o începi și s-o termini întotdeauna cu aceeași mînă. Și mai vreau să-ți atrag atenția asupra unui lucru foarte important, dar pe care prea puțini îl înțeleg. Cînd ești în scenă cu un alt personaj, fii atentă la ce-ți spune el, nu te uita și nici nu te gîndi în altă parte; nu-ți rătăci privirea cînd ici cînd colo spre scenă sau spre sală, fiindcă din asta se iscă trei mari neajunsuri. Primul, că spectatorii se supără și socot că personajul distrat e sau nepriceput, sau sec; al doilea, că se comite o impolitețe față de personajul cu care alcătuiești scena; și ultimul, cînd nu ești atentă la firul acțiunii, cuvîntul rostit de sufleur te ia prin surprindere și atunci replica pe care o dai e lipsită de eleganță și fără un pic de naturalețe. Toate lucrurile astea discreditează meseria de actor și contribuie la căderea comediilor.

ELEONORA: Vă mulțumesc pentru toate sfaturile bune pe care mi le-ați dat și mă voi strădui să le pun în practică.

ORAZIO: Cînd nu joci, și deci ești liberă, du-te și pe la alte teatre. Observă cum joacă actorii buni, căci meseria asta se învață mai mult din practică decît din reguli.

ELEONORA: Nici asta nu-mi displace.

ORAZIO: Vreau să-ţi mai dau un ultim sfat, şi pe urmă plecăm, ca să-i lăsăm pe actori să repete restul comediei! Doamnă Eleonora, fii prietenă cu toţi şi nu te încrede în nimeni. Dacă auzi pe cineva vorbindu-ţi colegii de rău, încearcă să-i schimbi părerea. Iar dacă ţi se aduc la cunoştinţă unele lucruri care te privesc pe dumneata, nu crede şi nu lua în seamă nimic. În legătură cu rolurile, primeşte-l pe acela care ţi se dă: să nu-ţi închipui că rolurile mari aduc gloria unui actor, ci rolurile bune. Fii harnică; vino la teatru devreme, intră tuturor în voie, şi dacă cineva te priveşte cu ochi răi, prefă-te că nu vezi; linguşirea e viciu, dar o disimulare savantă a fost socotită întotdeauna drept calitate. *(Pleacă.)*

ELEONORA: Sînt recunoscătoare acestui domn Orazio pentru înţeleptele sfaturi pe care mi le-a dat. Am să mă străduiesc să-l ascult, şi, fiindcă mi-am ales această meserie, am să mă străduiesc să nu fiu cea din urmă, dacă n-am să reuşesc să fiu printre cele dintîi. *(Pleacă.)*

SCENA 4

SUFLEURUL, apoi PLACIDA şi PETRONIO

SUFLEURUL *(intrînd)*: Haideţi, domnii mei, timpul zboară şi acuma se înserează. E rîndul Rosaurei şi al doctorului.

DOCTORUL: *Fiica mea, de unde ţi se trage starea aceasta de melancolie? E cu putinţă să nu vrei să te destăinuieşti tatălui tău, care te iubeşte aşa de mult?*

ROSAURA: *Pentru numele lui dumnezeu, nu mă mai chinui!*

DOCTORUL: *Vrei o rochie nouă? Ţi-o fac! Vrei să plecăm la ţară? Plecăm. Vrei să organizez un bal? Cu plăcere. Vrei să te măriţi? Îţi dau...*

ROSAURA (suspinînd): *Ah!*

DOCTORUL: *Da, îți dau voie să te măriți! Dar spune-mi, fata mea, ești îndrăgostită?*

ROSAURA (plîngînd): *Dragă tată, fie-ți milă de slăbiciunea mea, sînt îndrăgostită la nebunie!*

DOCTORUL: *Haide, nu mai plînge, că mi-e tare milă de tine. Ai ajuns la vîrsta măritișului și am să fac așa cum vrei tu. Spune-mi, cine e tînărul după care suspini?*

ROSAURA: *Fiul domnului Pantalone de' Bisognosi.*

DOCTORUL: *Tînărul e cum nu se poate mai bun. Sînt foarte mulțumit. Dacă și el vrea, n-am nimic împotrivă!*

ROSAURA (suspinînd de ușurare): *Ah!*

DOCTORUL: *Da, n-am nimic, ți-am mai spus.*

SCENA 5

COLOMBINA și cei de mai înainte

COLOMBINA: *Sărăcuțul! Nu mă lasă inima să-l văd suferind.*

DOCTORUL: *Ce s-a întîmplat, Colombina?*

COLOMBINA: *E un biet tinerel care se plimbă pe sub geamurile casei noastre, plînge, se pierde cu firea și se bate cu capul de ziduri.*

ROSAURA: *Vai! Cine e? Spune-mi!*

COLOMBINA: *E domnul Florindo, bietul de el!*

ROSAURA: *E comoara mea, dragostea mea, fericirea mea! Tată, fie-ți milă...*

DOCTORUL: *Da, scumpa mea fiică, vreau să-ți fac pe plac. Repede, Colombina, du-te și-i spune că vreau să-i vorbesc.*

COLOMBINA: *Alerg într-un suflet! Cînd e vorba de binele celor tineri, fac orice.* (Pleacă).

ROSAURA: *O, tată dragă, ce mult mă iubești!*

DOCTORUL: *Ești singurul rod al dragostei mele.*

ROSAURA: *Și-ai să mi-l dai de bărbat?*
DOCTORUL: *Am să ți-l dau, am să ți-l dau!*
ROSAURA: *Dar e o piedică.*
DOCTORUL: *Care?*
ROSAURA: *Tatăl lui Florindo n-o să fie mulțumit.*
DOCTORUL: *Nu?*
ROSAURA: *Nu, fiindcă și bietul bătrîn e îndrăgostit de mine.*
DOCTORUL: *Știu, știu, dar n-are importanță; o scot eu la capăt și cu asta.*

SCENA 6

FLORINDO și cei de mai înainte

COLOMBINA: *Uitați-vă la el, moare de bucurie!*
ROSAURA (aparte): *Oh, fie binecuvîntat! Simt că mă topesc!*
FLORINDO: *Iertați-mă, domnule doctor, dar, încurajat de Colombina... și dacă Rosaura... Dar și dacă domnul doctor... Fie-vă milă, nu mai știu ce spun...*
DOCTORUL: *Înțeleg, înțeleg, ești îndrăgostit de fiica mea și ai vrea s-o iei de soție, nu-i așa?*
FLORINDO: *Altceva nu mai doresc nimic!*
DOCTORUL: *Dar aud că tatăl dumitale ar avea niște pretenții ridicole.*
FLORINDO: *Tatăl e rivalul fiului.*
DOCTORUL: *Atunci n-avem timp de pierdut. Trebuie să-l faci să-și ia orice nădejde de la fiica mea.*
FLORINDO: *Dar cum?*
DOCTORUL: *Căsătorindu-te numaidecît cu Rosaura.*
FLORINDO: *Ăsta e un lucru care mă face să mor de bucurie!*
ROSAURA: *Ăsta e un lucru care mă face să mor de fericire!*
COLOMBINA: *Ăsta e un lucru care mă face să mor de invidie!*

DOCTORUL: *Atunci, să terminăm. Dați-vă mîna!*
FLORINDO: *Iat-o, și ia în același timp și inima mea.*
ROSAURA: *Iat-o și pe-a mea, drept mărturie a credinței mele.* (Își dau mîinile.)
COLOMBINA: *Oh, drăguții de ei! Oh, ce frumos! Simt că-mi lasă gura apă...*

SCENA 7

PANTALONE și cei de mai înainte

PANTALONE: *Ce-i asta? Ce-nseamnă asta?*
DOCTORUL: *Domnu Pantalone, cu toate că n-ai catadicsit a vorbi cu mine, eu ți-am ghicit intențiile și ți le-am sprijinit orbește.*
PANTALONE: *Cum? Care intenții?*
DOCTORUL: *Spune-mi, rogu-te, n-ai dorit chiar dumneata ca fiica mea să devină soția domnului Florindo?*
PANTALONE: *Nu-i adevărat!*
DOCTORUL: *I-ai spus totuși fiicei mele c-ai vrea s-o vezi măritată în casa dumitale.*
PANTALONE: *Da, domnule, dar nu cu fiul meu.*
DOCTORUL: *Cu cine atunci?*
PANTALONE: *Cu mine, cu mine...*
DOCTORUL: *N-aș fi crezut niciodată că la vîrsta aceasta te-ar mai putea cuprinde asemenea patimă! Iartă-mă, am greșit, dar greșeala aceasta a dus la căsătoria fiului dumitale cu Rosaura, fiica mea.*
PANTALONE: *Nu-i adevărat, n-o să-mi dau consimțămîntul niciodată!*
DOCTORUL: *Totuși lucrurile stau așa. Dacă nu-ți dai dumneata consimțămîntul, atunci mi-l dau eu. Atît dumneata, cît și fiul dumitale ați declarat dragoste fiicei mele; prin urmare, sau tatăl, sau fiul trebuie să se însoare cu ea. Pentru mine e totuna. Dar cum fiul e mai tînăr și mai iute de picior, ți-a luat-o înainte; iar dumneata, care ești bătrîn, ai pierdut cursa și-ai rămas de căruță!*

COLOMBINA: *Așa se întîmplă întotdeauna cu moșnegii: fac și ei cîțiva pași, și-apoi trebuie să se odihnească.*
PANTALONE: *Vă spun că-i curată pungășie ca un tată să fie mijlocitorul copilei sale pentru a prinde în cursă pe fiul unui om de onoare, al unui om cinstit.*
FLORINDO (lui Pantalone): *Haide, tată, nu te mai mînia.*
DOCTORUL: *Iar un om de onoare, un om cinstit nu poate seduce fiica unui bun prieten fără a călca în picioare legile ospitalității și ale bunei prietenii.*
ROSAURA (Doctorului): *Pentru numele lui dumnezeu, nu te supăra!*

SCENA 8

LELIO, TONINO și cei de mai înainte

LELIO: Bravo, domnilor actori, bravo! Într-adevăr, frumoasă scenă. Șeful trupei îmi spune că teatrul s-a transformat, și că acuma se respectă toate regulile cele bune. Totuși scena aceasta e o absurditate, nu merge...
EUGENIO: Și pentru ce nu merge? Care-i absurditatea?
LELIO: Una dintre cele mai mari și mai grave cu putință.
TONINO: Cine e domnul? Protagonistul comediilor?
VITTORIA *(arătînd prin gesturi că știe să mănînce bine)*: E un poet de seamă.
PETRONIO: Știe la perfecție *Bucolicele* lui Virgiliu.
LELIO: Știu, și nu știu! Dar știu că scena asta e proastă!

SCENA 9

ORAZIO și cei de mai înainte

ORAZIO: Ce s-a întîmplat? Nu se mai termină odată cu repetiția?

PLACIDA: Eram aproape pe sfîrşite, dar domnul Lelio strigă şi spune că scena asta nu merge de loc.

ORAZIO: Ce te face să spui aşa ceva, domnule Lelio?

LELIO: Am auzit spunîndu-se că Horaţiu, în *Poetica* sa, recomandă să nu fie în scenă mai mult de trei personaje deodată, şi în scena asta sînt cinci.

ORAZIO: Iartă-mă, dar spune-i aceluia care te-a învăţat astfel că Horaţiu nu trebuie înţeles aşa. Iată ce spune: *Nec quarta loqui persona laboret*. Unii cred că spune următoarele: *Să nu lucreze mai mult de trei*. De fapt Horaţiu a vrut să spună că, dacă în scenă sînt patru personaje, al patrulea să nu se obosească, în sensul că cei patru actori nu trebuie să se stingherească, aşa cum se întîmplă în scenele comediilor cu improvizaţii, în care, cînd sînt în scenă patru sau cinci personaje, iese o învălmăşeală nemaipomenită. De altfel, sînt scene care se pot juca şi cu opt sau zece personaje, dacă scenele sînt bine puse la punct şi dacă toate personajele vorbesc după rînduială, fără să se încurce unul pe celălalt, aşa cum au căzut de acord cei mai buni traducători care au interpretat citatul din Horaţiu la care te referi dumneata.

LELIO: Atunci am dat greş şi aici.

ORAZIO: Înainte de-a discuta despre preceptele anticilor, trebuie să ţinem seama de două lucruri: întîi, adevăratul spirit în care au scris; al doilea, dacă scrierile lor se mai potrivesc cu timpurile noastre; căci, după cum s-a schimbat felul de-a ne îmbrăca, de-a mînca şi de-a conversa, tot aşa s-au modificat şi gustul, şi regulile comediei.

LELIO: Asta înseamnă că gustul se va schimba mereu, şi comediile pe care le ridicaţi acum în slăvi vor deveni nişte vechituri ca *Statua*, *Falsul principe* şi *Madame Pataffia*.[1]

---

[1] Dintre cele mai proaste ale genului.

ORAZIO: Comediile se vor învechi după multe transformări; nădăjduiesc însă că maniera de-a compune o comedie se va îmbunătăți necontenit. Caracterele autentice și cunoscute or să placă întotdeauna și, cu toate că nu există caractere infinite ca gen, sînt infinite ca specie, în timp ce fiecare viciu sau virtute, fiecare obicei sau defect capătă un aspect deosebit, avînd în vedere varietatea împrejurărilor.

LELIO: Știți ce-o să placă întotdeauna la teatru?

ORAZIO: Ce?

LELIO: Critica!

ORAZIO: Cu condiția să fie moderată; să aibă în vedere universalul, nu particularul; să combată viciul, și nu pe vicios; să fie critică pură, să nu alunece spre satiră.

VITTORIA: Domnule director, nu te supăra, te rog, dar una din două: sau ne lași să continuăm repetiția, sau ne dai voie să plecăm.

ORAZIO: Aveți dreptate. Noul nostru artist mă face să comit o impolitețe. *(Lui Lelio.)* Cînd actorii repetă, nu trebuie să fie întrerupți.

LELIO: Eu am crezut c-au terminat, o dată ce Florindo și Rosaura s-au căsătorit, căci e lucru știut că toate comediile se sfîrșesc cu nuntă.

ORAZIO: Nu toate, nu toate!

LELIO: Oh, aproape toate, aproape toate!

TONINO: Domnule Orazio, eu termin înaintea celorlalți; îmi îngăduiți să plec după ce-mi joc rolul?

ORAZIO: Da, fă cum îți place.

SCENA 10

SUFLEURUL și cei de mai înainte

SUFLEURUL: Pe toți dracii! Nu mai terminăm odată afurisita asta de piesă?

ORAZIO: Dumneata ţipi într-una. Cînd se repetă, ai vrea să dăm replicile pe nerăsuflate ca să isprăvim iute; iar la spectacol, dacă vorbeşte careva în culise, strigi de te aud toţi.

SUFLEURUL: Am dreptate să strig, căci scena e veşnic plină de lume care face zgomot![1] Şi mă mir de dumneata că îngădui să vină atîta lume pe scenă că nici nu ne putem mişca.

EUGENIO: Eu nu înţeleg plăcerea asta să vezi piesa de pe scenă!

VITTORIA: Stau pe scenă numai ca să nu se ducă în stal.

EUGENIO: Şi totuşi o piesă se gustă mult mai bine din sală decît de pe scenă.

VITTORIA: Da, dar sînt unii care scuipă din loji, stînjenindu-i pe cei care stau în stal.

ORAZIO: Într-adevăr, pentru a desăvîrşi buna rînduială din teatre, lipseşte respectul faţă de cea mai elementară regulă de curăţenie.

EUGENIO: Mai lipseşte un lucru... pe care nici nu cutez să-l pomenesc.

ORAZIO: Poţi vorbi deschis, sîntem doar între noi.

EUGENIO: Să se termine odată şi cu gălăgia de la galerie!

ORAZIO: E destul de greu.

PLACIDA: Ca să fiu sinceră, e un adevărat canon pentru noi, artiştii, să jucăm în faţa unui public gălăgios. Trebuie să urli ca să te faci auzit, şi uneori nici asta nu ajunge.

VITTORIA: Să fim răbdători cu publicul, chiar atunci cînd ne fluieră, sau îşi bate joc de noi. Tinereţea e veselă şi se cere puţină răbdare.

ORAZIO: Nu-mi place că-i stînjeneşte pe ceilalţi.

PETRONIO: Dar cînd îi auzi cum cască?

ORAZIO: Semn că nu place comedia.

---

[1] Uzanţă luată de la teatrul francez din secolul al XVII-lea, cînd o parte din public lua loc chiar pe scenă (n.r.).

PETRONIO: Uneori o fac din răutate, şi mai ales în serile cînd se joacă vreo comedie nouă. Ar distruge-o dac-ar putea!
LELIO: Ştiţi ce cîntă cei ce vin să vadă comedia? Canţoneta unui *intermezzo:*

Nu-nţeleg să fiu oprit:
Banul meu l-am cheltuit,
Vreau să fac ce mi-e pe plac.

SUFLEURUL: Plec, sau rămîn?
TONINO: Hai, dă-i drumul, că te trimit naibii!
SUFLEURUL: Cum vorbeşti, domnule Pantalone?
TONINO: Cu gura, amice.
SUFLEURUL: Bagă bine de seamă... cu mine să fii cuviincios, altminteri o să te căieşti! Dacă nu te porţi cum trebuie, o să te fac să spui în scenă fel de fel de bazaconii. Dacă artiştii se bucură de consideraţie, asta e numai datorită mie, fiindcă mă pricep să suflu. *(Intră în cuşcă.)*
ORAZIO: Are dreptate, căci totul contribuie la buna reuşită a unui spectacol.
SUFLEURUL *(din cuşcă, suflînd):* Ştiu că n-ai vrea ca fiul dumitale... *(Mai tare.)* Ştiu că n-ai vrea ca fiul dumitale...
TONINO: Doctore, e rîndul dumitale!
DOCTORUL: A, da! Acuma! *Ştiu că n-ai vrea ca fiul dumitale să se căsătorească, fiindcă eşti îndrăgostit de fiica mea; dar această slăbiciune nu face cinste nici caracterului dumitale şi nici vîrstei. Rosaura nu s-ar fi căsătorit niciodată cu dumneata, aşa că dragostea dumitale era zadarnică, şi e un act de dreptate să-l faci fericit pe fiul dumitale; dacă o iubeşti pe Rosaura, fă un act eroic, de om cinstit, de om înţelept şi prudent, cedînd-o celui ce-o va face fericită şi mulţumită, iar dumneata vei avea mîngîierea de a-i fi prilejuit adevărata fericire.*
PANTALONE: *Da, sînt un om cinstit, sînt un om de onoare; ţin la copila aceasta şi o să mă străduiesc*

să-i arăt cît de mult o iubesc. Florindo se va căsători cu fiica dumitale, dar pentru că fiica dumitale îl iubește așa de mult, iar eu n-o pot uita, nu vreau să risc, avînd-o la mine în casă, să îndur chinurile iadului. Florindo, fiul meu, cerul să te binecuvinteze! Însoară-te cu domnișoara Rosaura, pe care o meriți, și rămîi în casă cu ea și cu tatăl ei cît am să trăiesc eu. Eu o să te ajut să-ți faci o viață ușoară și plăcută. Dragă noră, întrucît pe mine nu m-ai iubit, iubește-l pe fiul meu. Poartă-te cu dragoste și cu milă și iartă slăbiciunea unui biet bătrîn, orbit mai mult de meritele pe care le ai decît de frumusețea dumitale. Scumpe doctore, vino la mine să facem formele. Și, dac-o s-aveți nevoie de bani sau de orice altceva, bizuiți-vă pe mine. Cheltuiesc cît o să fie nevoie, fac tot ce-o să trebuiască, dar în casa asta nu mai pun piciorul! Ah, ce grea mi-e inima! Simt că nu mai pot! (Pleacă.)

ROSAURA: *Bietul tata, mi-e tare milă de el!*

SCENA ULTIMĂ

BRIGHELLA, ARLECCHINO și cei de mai înainte

ARLECCHINO: *Și așa, Colombina, ca să pecetluim ceea ce-am pus la cale, dă-mi mîna.*

BRIGHELLA: *Colombina, nu-l nedreptăți pe Brighella!*

LELIO: Signor Orazio, tocmai așa se termină și piesa mea cu improvizații pe care nici n-ați vrut s-o mai ascultați. *(Scoate niște foi și începe să citească.)* Florindo se însoară cu Rosaura, Arlecchino cu Colombina; și piesa se termină cu aceste căsătorii.

ORAZIO: Ești, într-adevăr, plin de spirit.

LELIO: Aș putea spune chiar și mai mult...

GIANNI: Don' Orazio, mai repetăm ceva?

ORAZIO: Pentru moment ajunge.

GIANNI *(scoţîndu-şi masca)*: Ai fi putut avea bunătatea de-a mă scuti de-atîta oboseală.

ORAZIO: Pentru ce?

GIANNI: Pentru că scene din astea fac şi cînd dorm.

ORAZIO: Nu vorbi aşa, domnule Arlecchino, nu vorbi aşa! Chiar şi în scenele mici se cunoaşte omul de talent. Cînd lucrurile sînt spuse sau cînd sînt făcute cu graţie, cîştigă foarte mult, iar scenele, cu cît sînt mai scurte, cu atît sînt mai preţuite. Arlecchino trebuie să vorbească puţin, dar la timp. Trebuie să-şi spună rolul cu înflăcărare, să nu tărăgăneze cuvintele. Să stropşească unele din ele, fireşte, dar nu pe toate; să se păzească însă de felul acela de-a le stîlci pe care-l întrebuinţează toţi actorii care-l joacă pe al doilea Gianni. Trebuie să creeze ceva propriu, şi, pentru a crea, e nevoie să studiezi.

GIANNI: Iartă-mă, dar se poate crea şi fără să studiezi.

ORAZIO: Cum?

GIANNI: Să faci aşa cum am făcut eu: să te însori şi să ai copii. *(Pleacă.)*

ORAZIO: N-a fost rău de loc.

PLACIDA: Dacă nu se mai repetă, plec atunci şi eu.

ORAZIO: O să plecăm cu toţii.

EUGENIO: Am putea merge la directorul nostru, care o să ne trateze cu cîte o cafea.

ORAZIO: Cu plăcere, poftim!

LELIO: Voiam să vă mai spun ceva, şi cu asta am terminat.

ORAZIO: Spune, te rog.

LELIO: Piesa mea se termina cu un sonet; aş vrea să-mi spuneţi dacă e bine sau nu ca o comedie să se termine cu un sonet.

ORAZIO: Îţi voi spune: la unele comedii merge, la altele nu. Şi autorul nostru le-a întrebuinţat: uneori cu rost, în altele de nevoie. De pildă, în

Femeia cea gingașă acțiunea are loc într-o academie[1], și e firesc să aibă la sfîrșit un sonet. În *Fata de treabă*, Bettina termină cu o urare, și o face printr-un sonet. În *Nevasta cumsecade* se spune, într-un sonet de la sfîrșitul piesei, cum trebuie să fie o nevastă de treabă. În *Văduva șireată* și în *Gemenii venețieni* se putea și fără sonete. În celelalte comedii n-a pus sonete la sfîrșit fiindcă sonetele nu pot fi și nici nu trebuie puse fără rost.

LELIO: Tot e bine că a greșit și poetul dumneavoastră puțin.

ORAZIO: E și el om și se poate înșela cu ușurință; ba chiar l-am și auzit cu urechile mele, și nu o singură dată, spunînd că tremură ori de cîte ori i se joacă o nouă comedie la teatrul nostru; căci e greu să scrii o comedie, și el nu se amăgește cu gîndul că a ajuns să cunoască la perfecție arta de-a compune o comedie, dar e mulțumit că a dat imbold oamenilor învățați și talentați, pentru ca, odată și odată, aceștia să aducă la un mare renume teatrul italian.

PLACIDA: Domnule Orazio, am obosit tot stînd în picioare... N-ați mai terminat cu flecăreala?

ORAZIO: Hai să mergem! Repetiția s-a isprăvit și, din cîte am avut prilej să discutăm și să punem astăzi la punct, cred c-am înțeles ce trebuie să fie, după concepția noastră, teatrul comic.

Sfîrșitul comediei

---

[1] Este vorba de multiplele instituții neoficiale care, în Italia veacului al XVIII-lea, poartă acest nume și care au semnificație de curente sau de școli literare (n.r.).